

Malove lambone lamwâmba Yesu Kilisto lalembwîje na Mako Ulongoledi

Chitabu achino cha Malove Lambone lamwâmba Yesu Kilisto lalembwîje na Mako, nni chitabu chimo mmitabu ncheche vya Lilailano lya Hambu vitânga maisha langa Yesu Kilisto. Kila chitabu mmitabu anevyo ncheche chîchemwa “Injili” mana lake, “Malove Lambone lamwâmba Yesu.” Vitabu anevyo vîlembwije bada ya kuhwa kwanga Yesu. Vanalembile vitabu anevyo nni Matayo na Mako na Luka na Yohana. Mmitabu anevyo ncheche, chitabu cha Mako njo chananjipi namene kupunda vitabu vinji. Na ikulupika kuva, chitabu achino cha Mako njo chinavele chitandi kulembwa kupunda anevyo vinji, na ìnahululika kuva chîlembwije mmwaka fulani, kutandikila mmwaka wa 50 mpaka wa 70 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto. Na vatalamu va Bibiliya vâkulupila kuva chitabu achino chîlembwije muimanga ya Loma kwa makudungilo la kuvakamya mitima vakûkulupila va aneko.

Mako ayu njo anamaikene kwa lina lya Yohana Mako, achipapatana na Banaba na Ntume Paolo. Imbili yanga Mako ìnihakajangwa apala panaamwile kulihapula mmwanda wao wa madengo la chitume (Matendo 13:13). Mmwanda unji Mako nkupapatana kavila nawi Banaba

(Matendo 15:37-39). Mako ámaikene namene kuva nnyanjawake Petulo wa pepi namene (1 Petulo 5:13). Na vatalamu va Bibilia vánakulupila kuva Mako anilemba malove lohe la shuhuda dyanga Petulo, na shuhuda anedyo njo nsingi wa Malove Lambone lalembwîje na Mako. Mmalove alano Lambone, Mako àhimya namene mambo layâmba namuna ya kuva nkuhundwa wanga Yesu, na mahundo langa Yesu layâmba mahiku la ntululilo.

Uinjipihhi wa chitabu cha Mako

1. Sula ya 1:1-13, Mako àchimaiha chitabu.
2. Sula ya 1:14-8:21, Mako àtana kwamba madengo la Yesu mmahiku lanave ku Galilaya.
3. Sula ya 8:22-10:52, Mako àtana kwamba mwanda wanga Yesu kuhwena ku Yelusalemu.
4. Sula ya 11:1-16:8, Mako àmalilila chitabu chake kwa kutana habali dyanga Yesu panavele ku Yelusalemu, na habali dya kuhila na kufufuka kwanga Yesu.

Yohana Nkúbatisa àvahubilila vanu

(Matayo 3:1-12, Luka 3:1-18, Yohana 1:19-28)

¹ Alano nni Malove Lambone lamwâmba Yesu Kilisto, Mwana wa Nnungu. ² Lâtandilike muchi chilalembwije nchitabu changa nabii Isaya, Nnungu pahaula kuchidoni,

“Nangu nîmbentuma n'jumbe wangu akulon-golelee,

aneyo njo ambekukatapajîja indila yako.”*

³ “Munu ànonoha lidi kulilanga wachidoni,

* 1:2 Malaki 3:1

‘Nkatapajije Nang'olo indila yake,
nyoshanga dihengo dyambepita.’ †

⁴ Bahi Yohana Nkúbatisa áhumilidile kulilanga, wawahubilila vanu valeke masambi lavo na vabatiswe uchinga Nnungu avasamehe masambi lavo. ⁵ Vanu vohe kuhaloka chilambo cha ku Yudeya na imanga ya ku Yelusalemu váníhwena unampilikanila Yohana, nkulitangolanga masambi lavo, nang'e nkuvatibata nnuhunde lwa Yoludani.

⁶ Yohana áwete inguwo ikatapajijwe kwa maleha la ungamila, na nchikundu mwake áhungile nkanda wa limbende. Na chakulya chake chívele chihi mahiya na uchi wa munnyitu. ⁷ Yohana nkuva wawahaulila vanu kuchidoni, “Nnyuma mwangu àvenkwida avêle na dimongo dyohe namene ungupunda nangu. Nangu wala níkáfala kuntumikila kananga kwa kutepa na kuihungula mididi ya vilatu vyake. ⁸ Nangu ñim'batibata mwenu kwa medi, henga aneyo àmbem'batibata mwenu kwa Umumu Wanaswe.”

*Kubatiswa na kulingwa kwanga Yesu
(Matayo 3:13, 4:11, Luka 3:21-22, 4:1-13)*

⁹ Maduva anelo, Yesu nkukamola kuhaloka imanga ya ku Nasaleti, chilambo cha ku Galilaya, Yohana nkum'batibata Yesu nnuhunde lwa Yoludani. ¹⁰ Upala, Yesu pahumile chihi mmedi, nkukwona kulihunde kuhunukwike, na Umumu Wanaswe achionekâna muchi umunda wansulupukila. ¹¹ Lidi nkupilikanika kuhaloka muha kulihunde ulichidoni, “Wako njo Mwanangu unikutamwa, ñnikatapaliwa na wako.”

† 1:3 Isaya 40:3

¹² Upala, Umumu Wanaswe nkunnodya Yesu kuhwena ya kulilanga, ¹³ nkuikala aneko maduva alubaini walingwa na Nanchindenga. Aneko, ávele pamo na anyama va munnyitu, na malaika nkuva uvantumikila.

*Yesu àvachema vakuhundwa vatandi
(Matayo 4:12-22, Luka 4:14-15, 5:1-11)*

¹⁴ Bada ya Yohana kutaywa nnilungu, Yesu nkuhwena chilambo cha ku Galilaya unavahubilila vanu Malove Lambone la Nnungu, ¹⁵ wachidoni, “Mahiku lànihwika na Ufalume wa Nnungu úvele pepi na mwenu. Lekanga masambi lenu na mulakulupile Malove Lambone!”

¹⁶ Yesu pachipita nnyenje Litanda lya ku Galilaya, nkuvona akúupa dihomba vavili uvayela dinjau dyavo nnitanda, Simoni uvanchema Petulo chalumo na nnung'une uvanchema Anduleya. ¹⁷ Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Ngupapate, nangu nguchinintendange mwenu kuva mmanu mma kuvaupila vanu kwa Nnungu.” ¹⁸ Upala, nkudilekanga dinjau dyavo, nkumpapata Yesu.

¹⁹ Papite muyo kadiki, nkumwona Yakobo na nnung'une wake uvanchema Yohana, chalumo na Sebedayo atatawavo pamo na amadengo vanji, vavèlè muingalava yavo uvakatapaja dinjau dyavo. ²⁰ Upala, Yesu nkunchema Yakobo na Yohana, na vanang'o nkunneka atatawavo pamo na amadengo vanji muingalava, vanang'o nkumpapata Yesu.

*Yesu àmmusa nanndenga
(Luka 4:31-37)*

21 Yesu pamo na vakuhundwa vake nkuhwika imanga ya ku Kapelinaumu, na palikamwele Liduva lya Kuyewelega, Yesu nkuinjila muing'ande ya kunnyuwila Nnungu, nkutandilika kuvahunda vanu. 22 Vanu vanampilikene nkukangana mahundo lake, kwa kuva, ávahunda muchi munu avêle na mamulaka, na akee muchi vakúhunda va Sheliya yanga Musa.

23 Uhiku uwowo, munu yumo ánavele muing'ande ya kunnyuwila Nnungu, ánavele na nanndenga, nkulindamuka ukuta ding'uto wachidoni, 24 “Útulembelela chani hwetu, wako Yesu wa ku Nasaleti? Dachì ùidile unatwondonganga? Ñnimala kuva wako nni Wanaswe, utumwîje na Nnungu!” 25 Yesu nkunkalipila ayula nanndenga wachidoni, “Nyalala! Mmuke ayu munu.”

26 Bahi ayula nanndenga nkunkunyang'unya namene ayula munu akuno wakuta kwa lidi likulungwa, nkummuka. 27 Vanu vammalele nkukangana, nkuva uvaujana kuva, “Ala nni lalida? Ala nni mahundo lahambi lavêle na mamulaka! Ayu munu àvele na dimongo dya kuvaamulisa anamindenga, na vanang'o vânapilikana!”

28 Anepo habali dyanga Yesu nkupiyanya kuyanjala nchilambo chammalele cha ku Galilaya.

Yesu àvalamya vanu vohe

(Matayo 8:14-17, Luka 4:38-41)

29 Yesu na vakuhundwa vake, pamo na Yakobo na Yohana nkuhumang'ana muing'ande ya kunnyuwila Nnungu, nkuhwena mwalehu mpaka kukaya kwanga Simoni na Anduleya.

³⁰ Nkawake Simoni álele pachinanda ing'anya ápweteka chidumba. Yesu pakamwele, vanu vanji nkunnyaulila habali dya aneyo mmahe. ³¹ Yesu nkummwenela ayula mmahe, nkunkamula nkono, nkuntakatuha. Chidumba nkummuka, nkutandilika kuvahudumila.

³² Pachikamwele chinalyulo liduva lititilè, vanu nkumpelekejija Yesu vagonjo vammalele na vanu vánavele na anamindenga. ³³ Na vanu vammalele va imanga aila nkunaimila muyo luungo lwa ing'ande. ³⁴ Yesu nkuvalamya vanu vohe vachi-uula, na kuvausa anamindenga vohe. Na wala nanga panavalekile anevo anamindenga vatan-gole chinu chohecho kwa kuva vánimmala.

*Yesu àvahubilila vanu aneko ku Galilaya
(Luka 4:42-44)*

³⁵ Ulyamba na mambumbu, kabla liduva likànambiuhuma, Yesu ánitakatuka, nkuuka anepo pakaya nkuhwena kunyenje imanga, pachinu pakávele na vanu, nkunnyuwa Nnungu aneko.

³⁶ Simoni na avake nkuhwena unantaha. ³⁷ Pavammwene, nkunnyaulila kuchidoni, “Vanu vammalele vánakutaha!”

³⁸ Henga Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Tuh-weneng'ane vijiji vinji vya pepi uchinga nikàhubili na kunang'o, kwa kuva, njo chinguidilidile.”

³⁹ Bahi Yesu nkuhwena kila pachinu aneko ku Galilaya, wahubili n'ding'ande dyavo dya kun-nyuwila Nnungu akuno wavausa vanu anamin-denga.

*Yesu ànnamya munu avêle na mangundula
(Matayo 8:1-4, Luka 5:12-16)*

⁴⁰ Munu yumo achiuula mangundula nkummwendela Yesu, nkutindivala malundi, nkunnyuwa Yesu wachidoni, “Ukàlembelela ùnahulula chihi unguhahulanga kwa kungulama.” ⁴¹ Yesu nkummikila chididi aneyo munu, nkunyoloja nkono wake, nkun'gusa, nkunnyaulila kuchidoni, “Elo nalembela, lama!” ⁴² Upala, ugonjo nkummuka, nkulama.

⁴³ Anepo Yesu nkunnyaulila ahwene, nkun'duma wachidoni, ⁴⁴ “Kaleha, unannyaulile munu woheyo lanikutendeledile, henga wako hwena ukalilanguje kwa kuhani na kuumya sadaka muchi chalajije Musa uchinga vanu vamale kuva ùnihahulwa.”

⁴⁵ Henga ayula munu papite, nkutandilika kuyanajaja aneyo habali kila pachinu. Bahi ing'anya ya anelyo, Yesu nanga panahulwile kuhwena muimanga yoheyo kwa kulilanguja. Nkuntenda aikale kunyenje imanga pachinu paweka pakávele na vanu. Henga vanu nkummwendela kuhaloka kila m'bali.

2

Yesu ànnamya munu adidimênge (Matayo 9:1-8, Luka 5:17-26)

¹ Palapitile maduva kadiki, Yesu nkuhwena kavila ku Kapelinaumu, vanu nkupilikana kuva àvele pakaya. ² Vanu vohe namene nkuumbala nng'ande mpaka pannango. Bahi Yesu pachivahubilila vanu, ³ nkuhaloka vanu ncheche akuno vannyakwilè munu adidimênge, nkumpelekeja kwanga Yesu. ⁴ Bahi kwa kuva vanu váníumbala namene, nanga pavanahulwile

kumpelekeja pachinu pávèlè Yesu. Bahi avala vanu nkuvimbula muha palikangala, kuloja pachinu pánavele Yesu. Pavapete chitonono, nkunsulupuha aneyo munu akuno alèlè nchinanda. ⁵ Yesu paiwene ing'ulupa yavo, nkunnyaulila ayula munu adidimênge kuchidoni, “Mwanangu, ùnisamehewa masambi lako.”

⁶ Vakúhunda vanji va Sheliya ya Musa vanaikele anepo nkuva uvaliuja mmitima yavo kuva, ⁷ “Ayu munu mwadachi àtangola uvila? Ànkufulu Nnungu! Nnani ahulûla kunsamehe munu masambi ikànave chihi Nnungu weka?”

⁸ Upala, Yesu nkumala chivaliuja mmitima yavo, nkuvauja kuchidoni, “Ing'anya ntwani mùtangodikanga uchocho mmitima yenu? ⁹ Lilida lipeyapêya namene, kunnyaulila ayu munu adidimênge kuchi, ‘Ùnisamehewa masambi lako,’ au kunnyaulila, ‘Imila, twala chinanda chako uhwene?’ ¹⁰ Bahi nangu ngùlembela ngumaihe kuva, Mwana wa Munu, àvele na mamulaka la kuvasamehe vanu masambi lavo apano pachilambo.” Anepo Yesu nkunnyaulila ayula munu adidimênge kuchidoni, ¹¹ “Nìkuhaulila, imila, utwale chinanda chako uhwene kukaya!” ¹² Upala, ayula munu nkutakatuka, nkutwala chinanda chake, nkuuka. Vanu vammalele nkukangana na kunnombolela Nnungu uvachidoni, “Tukanachona chinu malinga achi.”

*Yesu ànchema Lawi uvanchema lina linji Matayo
(Matayo 9:9-13, Luka 5:27-32)*

¹³ Yesu nkuhwena kavila kunyenje Litanda lya Galilaya. Likuwa lya vanu nkumwenela, nang'e nkutandilika kuvahunda.

¹⁴ Yesu pánavele nkupita, nkumwona Lawi mwana wanga Alufayo, aikèlè paing'ande ya kulipila kodi. Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Ngupapate!” Lawi nkuimila, nkumpapata.

¹⁵ Lukoto, Yesu nkuva walya chakulya muing'ande yanga Lawi. Vakútwala kodi vohe na vanu vanji vahaulíka kuva nni vanu vavêle na masambi, váníida nkulya pamo na Yesu na vakuhundwa vake, ing'anya vanu vohe vánampapata. ¹⁶ Bahi vakúhunda vanji va Sheliya ya Musa vánavele Mafalisayo, pavammwene Yesu walya pamo na vanu vahaulíka kuva vâvele na masambi na vakútwala kodi, nkuvauja vakuhundwa vake kuchidoni, “Mwadachi àlya pamo na vakútwala kodi na vanu vavêle na masambi?” ¹⁷ Yesu papilikene anelo nkuvahaulila kuchidoni, “Vanu vakáuula nanga pavannembela n'ganga, henga vauûla njo vannembêla n'ganga. Nangu nikáidile unavachema vanu vatênda àlálá lalalembela Nnungu, henga ngùidile unavachema vanu vavêle na masambi.”

Yesu àujwa chivambefunga

(Matayo 9:14-17, Luka 5:33-39)

¹⁸ Vakuhundwa va Yohana Nkúbatisa na vakuhundwa va Mafalisayo vánafunga. Bahi vanu nkuhwena unammuja Yesu kuchidoni, “Ing'anya ntwani vakuhundwa va Yohana Nkúbatisa na vakuhundwa va Mafalisayo vánafunga, henga vakuhundwa vako vakáfunga?”

¹⁹ Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Dachi, vanu

vakumbuliwîje kuing'ole ya ulombi vânahulula kufunga wakati vâvele pamo na mwene nnombi? Ikâhululika kufunga wakati nnombi âvele pamo na vanang'o. ²⁰ Henga uhiku uchiukamole, nnombi pambetwaliwa muvanang'o, anepo njo pavambefunga.

²¹ Nanga munu atotêla chilaka cha inguwo yahambi nnipindi. Kwa kuva, akâtenda uchocho, chilaka anecho chahambi chîmbekungunyala na kuhaliya kupamola anelyo lipindi, na pachinu panapomweke pambeyenjejeka. ²² Na wala nanga munu atâya divayi dyahambi mmipatila ya tangu. Akâtenda uchocho, aila mipatila înapwapuka ing'anya ya kuhaha kwa divayi, na divayi dînamwadilika na mipatila nkwondongeka. Henga divayi dyahambi dilembelewa ditaywe mmipatila yahambi!”

*Yesu njo Nang'olo avêle na mamulaka ata Nniduva lya Kuyewelela
(Matayo 12:1-14, Luka 6:1-11)*

²³ Liduva limo lya Kuyewelela, Yesu nkuva wapita n'dindila dya mmawelu la ngano chalumo na vakuhundwa vake. Pavachipita, vakuhundwa vake nkutandilika kupulula ngano na kutang'una. ²⁴ Mafalisayo nkummuja Yesu kuchidoni, “Lola! Mwadachi vâtenda vitukutuku vikâluhusiwije na Sheliya ya Musa kutendwa Nniduva lya Kuyewelela?”

²⁵ Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Dachi, mukâsomile chanatendite Nfalume Daudi panalembedile chakulya, nang'e pamo na avake pavanavele na indala?” ²⁶ Maduva langa Kuhani

Nkulu Abiasali, Daudi áinjidile pa Ing'ande ya Nnungu, nkulya mikate ihumîjwe kwa Nnungu, nkuveng'a na avake navanang'o nkulya, wakati Sheliya ya Musa ìluhusu chihi mikate aneyo kuliwa chihi na makuhani weka.

²⁷ Bahi Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Liduva lya Kuyewelega ìnivikwa kwajili ya munu, na akee munu kwajili ya Liduva lya Kuyewelega. ²⁸ Bahi Mwana wa Munu njo Nang'olo avêle na mamulaka ata Nniduva lya Kuyewelega.”

3

¹ Anepo Yesu nkuinjila kavila muing'ande ya kunnyuwila Nnungu, na amula nkati múvele na munu adidimênge nkono. ² Na múvele na vanu vanji vachitâha ing'anya ya kunsitaki Yesu, bahi nkuva uvannoleha uchinga vamale ikàva àmbennamya munu Nniduva lya Kuyewelega. ³ Yesu nkunnyaaulila ayula munu avêle na nkono adidimênge kuchidoni, “Ida muyo amuno.” ⁴ Yesu nkuvauja vanu kuchidoni, “Dachi, Sheliya yetu ìnatuluhusu kutenda lambone au lahakalenge Nniduva lya Kuyewelega? Kuupoha umi au kuuwalala?” Henga vanang'o nkunyalala chihi. ⁵ Anepo Yesu nkulaukila mipata yammalele wavalola vanu akuno avisìjè na kuvasikitikila ing'anya ya kunanopa kwa mitima yavo. Nkunyaaulila ayula munu kuchidoni, “Nyoloja nkono wako!” Nang'e nkunyoloja, nkono nkuva umi kavila. ⁶ Upala, Mafalisayo nkuhumang'ana pawelu nkunakojana na vanu va likuwa lya

Helode* uchinga vatahe indila ya kummwalala Yesu.

Likuwa lya vanu limpapata Yesu

⁷ Yesu nkuuka anepo pamo na vakuhundwa vake, nkuhwena mpaka kunyenje Litanda lya Galilaya. Likuwa likulu lya vanu nkumpapata. Vanu anevo váhaleke ku Galilaya na ku Yudeya, ⁸ na ku Yelusalemu na ku Idumeya na vilambo vya m'bali wavili wa luhunde lwa Yoludani na vilambo vidingûka dimanga dya Tilo na Sidoni. Likuwa anelyo lya vanu vámmwenedile Yesu ing'anya vánipilikana àlalá lanatendile Yesu. ⁹ Bahi ing'anya ya vanu kuva vohe, Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake vakamwandalile ingalava, uchinga vanu vanan'gong'ole. ¹⁰ Yesu áñivalamya vanu vohe, na vagonjo vammalele vachipwateka nkuva uvagong'olana uchinga vanyengelekele pepi uchinga van'guse. ¹¹ Na anamindenga pavammwene Yesu, nkuvamatohija pahi vanu anevo vavêle na anamindenga akuno uvakuta ding'uto uvachidoni, “Wako njo Mwana wanga Nnungu!”

¹² Henga Yesu nkuvakalipila anamindenga vanammaihe kwa vanu.

*Yesu àvatandola vakuhundwa kumi na mbili
(Matayo 10:1-4, Luka 6:12-16)*

¹³ Anepo Yesu nkukwela nnichinga, nkuvachema vanu vavalembedile, na vanang'o nkuhwena. ¹⁴ Nang'e nkuvatandola vanu kumi na mbili vanavachemile mitume, uchinga vaikale

* **3:6** Vanu va likuwa lya Helode nni vanu váchitamwa namene utawala wa familia ya Helode Nkulu na Helode Antipasi mwanawe.

pamo nanang'e na kuvatuma vakayanjaje lilove lya Nnungu, ¹⁵ nkuveng'a na mamulaka la kuvausa anamindenga. ¹⁶ Vanu kumi na mbili vanavatondwele nni avano, Simoni wananchemile Yesu lina linji Petulo, ¹⁷ na Yakobo na Yohana vana vanga Sebedayo wanavachemile Yesu, Boanege, mana lake, “Vana va ing'uva,” ¹⁸ na Anduleya na Filipo na Batolomayo na Matayo na Tomaso na Yakobo mwana wa Alufayo, na Sadayo na Simoni ánavele nnikuwa lya Vaselote†, ¹⁹ na Yuda Isikaliote, ánantengeleke Yesu.

Yesu na Belisebuli

(Matayo 12:22-32, Luka 11:14-23, 12:10)

²⁰ Anepo Yesu nkuhwena kavila kukaya. Likuwa lya vanu nkumwombalila kavila, Yesu na vakuhundwa vake nkuva nanga pavanapete wasa wa kulya chakulya. ²¹ Valangavake pavapilikene anelo, nkuhwena unantwala, kwa kuva, vanu váhaua kuva, “Àvele na ding'apedi.”

²² Na vakúhunda Sheliya yanga Musa vanahеleke ku Yelusalemu, nkuhaua kuchidoni, “Àvele na Nanchindenga,‡ nkulu wa anamindenga. Aneyo njo annyululíha nang'e kuvausa anamindenga.”

²³ Bahi Yesu nkuvachema, nkuvahaulila kwa mifano kuchidoni, “Ìmbehululika dachi Nanchindenga aliuse mwene? ²⁴ Ikáva vanu va ufalume umo vânalumbana, ufalume anewo nanga

† **3:18** Vaselote lívele likuwa lya Vayahudi vachichitamwa namene chilambo chavo na vakáchitamwa kutawaliwa na Valoma.

‡ **3:22** Mako àlembile Belisebuli kwamba lina litumíke kumwamba Nanchindenga.

paumbekwimila. ²⁵ Na ikàva vanu va ing'ande imo vànalumwana, ing'ande aneyo ikambekwimila. ²⁶ Na ikàva Nanchindenga àlitahuka mwene, na ufalume wake ukàlumbanyika, bahi ufalume anewo ukambekwimila, ila ùmbeyanguka.

²⁷ Nanga munu ahulùla kwenda muing'ande yanga munu avêle na dimongo nkumpakanyola vitukutuku vyake, mpaka atandilike kunyunga munu aneyo hoti, anepo njo pambehulula kumpakanyola vitukutuku vyake.

²⁸ Nangu nìnyaulilanga uhiu kuva, vanu vachivasamehewe masambi lavo lammalele na kufulu dyavo dinji. ²⁹ Henga munu ambenkufùlu Umumu Wanaswe, mwiko aneyo nanga pambesamehewa, kwa kuva, àtendile sambi ikásamehewa vyaka na vyaka.” ³⁰ Yesu átangwele uchocho kwa kuva, vanu váhaua kuva, “Àvele na nanndenga.”

*Anyokwe na anung'unuvake Yesu
(Matayo 12:46-50, Luka 8:19-21)*

³¹ Anepo anyokwe Yesu pamo na anung'unuvake nkukamola. Nkuimila pawelu, nkunnaija munu nkati akancheme Yesu. ³² Anemwo nng'ande, likuwa lya vanu líniikala akuno lin'dingwikè Yesu. Vanang'o nkunnyaulila kuchidoni, “Anyoko na anung'unuvako vavele pawelu, vànakutaha.”

³³ Yesu nkuvauja kuchidoni, “Kwani nnyuwangu njo nnani na anung'unuvangu nni vanani?” ³⁴ Anepo Yesu nkuvalola vanu vanan'digwike nkuhaua kuchidoni, “Lola! Avano apano njo ayuvangu na anung'unuvangu.

35 Munu woheyo atênda lalalembela Nnungu, aneyo njo nkulwangu na nnumbwangu na nnyuwangu.”

4

Nfano wa munu apânda dimbeyu (Matayo 13:1-9, Luka 8:4-8)

¹ Yesu nkutandilika kavila kuvahunda vanu, akuno avèlè nnyenje Litanda Iya Galilaya. Likuwa Iya vanu nkumwombalanila, bahi Yesu nkubidi akwele muingalava ínavele nnitanda, nkuikala. Vanu vammalele nkuva vaimilèngè munnyangi nnyenje litanda. ² Yesu nkuvahunda vitukutuku vyohe kwa mifano, na pachivahunda nkuvahaulila kuchidoni, ³ “Pilikanila! Nkúpanda ápite únapanda dimbeyu. ⁴ Pánavèlè nkumyaya dimbeyu, dinji nkumatokela nndila, vyuni nkuhaloka nkudidadola. ⁵ Na dimbeyu dinji nkumatokela pachinu pavêle na mayanga-mayanga, pakávele na ulongo wohe. Anedyo dimbeyu nkupiyanya kumela kwa kuva ulongo úvele kadiki. ⁶ Liduva palivadile, aneyo mitipu nkunyala, na kwa kuva dinyiya dikanatadile pahi namene, bahi nkuyumanga. ⁷ Dimbeyu dinji nkumatokela pachinu pavêle miva, nkumela, miva nkukulumuka na kuidingila aila mitipu, nkuva nanga paipele. ⁸ Dimbeyu dinji nkumatokela paulongo wa matapata. Mitipu nkumela, nkukulumuka, na ulongo anewo nkupundya kuhumya mafuno, myanda salasini au sitini au myamoja, kupunda dimbeyu

adila dipandwîje.” ⁹ Anepo nkuvahaulila kuchidoni, “Munu avêle na makutu la kupilikana, apilikane!”

*Ing'anya ya kutangola kwa nfano
(Matayo 13:10-17, Luka 8:9-10)*

¹⁰ Yesu pánavele weka, vakuhundwa vake kumi na mbili, pamo na vanu vanji, nkunammuja Yesu chiichilanda aila mifano. ¹¹ Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Mmanganya múnijaliwa kuimala sili ya Ufalume wanga Nnungu. Henga vanu vanji vakávele nnikuwa lyenu kila chinu vâpilikana kwa mifano, ¹² uchinga,

‘Vakàloleha, vanachone chinu, vapilikane, henga vanamale.

Ing'anya vakàmala, vâmbemmuila Nnungu, nanang'e achiavasamehele masambi lavo.’ ”

*Yesu àhauila chiulanda nfano wa nkúpanda
(Matayo 13:18-23, Luka 8:11-15)*

¹³ Anepo Yesu nkuvauja kuchidoni, “Dachi, na mwenu mukámaite nfano auno? Hambi mûmbehulula dachi kumala mifano inji?

¹⁴ Nkúpanda, àpanda Lilove lyanga Nnungu.

¹⁵ Vanu vanji vâlandanywa na hali ya nndila, amula mudimatokedile adila dimbeyu. Pavapilikana lilove lya Nnungu, Nanchindenga ànaida nkunalitwala lilove lipandwîje mmitima yavo. ¹⁶ Na vanu vanji vâlandanywa na hali ya pachinu pavêle mayanga-mayanga, apala padimatokedîle adila dimbeyu. Pavalipilikana lilove vânalipwechelela kwa kulihangalalila.

¹⁷ Henga likávenda mmitima yavo muchi dinyiya chidikahulula kutita mmayanga, bahi vâlikamula

chihi kwa uhiku kadiki. Pavalaga ing'anya ya alila lilove, upopo vânalileka. ¹⁸ Vanu vanji vâlandanywa na hali ya pachinu pavêle na miva, apala padimatokedile adila dimbeyu. Vanu anevo vânalipilikana anelyo lilove, ¹⁹ henga madengo la chilambo achino na kulembela kwa dimali na tama dya vitukutuku vinji dînavenda mmitima yavo na kulitimbanga alila lilove lya Nnungu, nkuva chihi nanga kupa. ²⁰ Henga vanu vanji vâlandanywa na hali ya ulongo wa matapata, apala padimatokedile adila dimbeyu. Avano vânalipilikana lilove lya Nnungu na kulikulupila, vanu anevo vânapundya kuhumya mafuno, yumo myanda salasini na yunji sitini na yunji myamoja, kupunda dimbeyu adila dipandwîje.”

Chibatali chihinikwîje
(Luka 8:16-18)

²¹ Yesu nkuhweneha uvahaulila kuchidoni, “Dachi, munu ntwani achâcha chibatali nng'ande, nkuchihinika lidebe au unachivika nniungu chinanda? Dachi, akáchivika muha chipanda? ²² Bahi kila chinu chipihîje chîmbepihuliwa, na chinu chihinikwîje chîmbehunukuliwa. ²³ Avêle na makutu la kupilikana, apilikane!”

²⁴ Yesu nkuvahaulila kavila kuchidoni, “Pilianiha saana malove lamupilikana! Chipimo chimutumila kuvahukumila vanu vanji, na Nnungu àmbennyukumila kwa chipimo uchocho na ñnembeyenjeja. ²⁵ Munu avêle na chinu àmbeyenjeja, na munu akávele na chinu, ata achila kadiki chavenacho àmbepokonyolwa.”

Nfano wa imbeyu imêla

26 Yesu nkuhweneha kutangola kuchidoni, “Ufalume wa Nnungu ùlandana na munu yumo achimyaya dimbeyu mmwelu mwake. 27 Kila liduva ànalala na kutakatuka, akuno dimbeyu udimela na kukulumuka. Henga nang'e nanga panamaite chidichimela. 28 Ulongo wene njo utenda mitipu ikulumuke na kupa. Itandilika uhipuka mahamba matete, nkwida mahahi na nkumalilikila dyene dimbeyu nkati mmahahi. 29 Ngano ikàtendeka, mwene welu àpita wahenga kwa chipula, kwa kuva nchela ùnikamola.”

Nfano wa imbeyu ya haladali

(Matayo 13:31-32,34, Luka 13:18-19)

30 Yesu nkuhauka kavila kuchidoni, “Dachi Ufalume wa Nnungu tuulandanye na chani? Dachi, tuuwelesee kwa nfano ntwani? 31 Ùlandana na imbeyu ya haladali, imbeyu inyoko namene kupunda dimbeyu dyammalele dya pachilambo. 32 Henga ikàpandwa, ìnamela, nkukulumuka nkuva nnandi nkulungwa wa imbowa kupunda milandi yammalele ya mmwelu wa bustani. Ùpaika dinavi ding'ulu dya mmbweha, ata vyuni vànahulula chihi kudenga vitehi n'dinavi dyake na kupata mmbweha.”

33 Yesu ánivahubilila vanu ujumbe wake kwa mifano yohe ilandâna na aneyo kupapatana na namuna chivanahulwile kupilikana. 34 Yesu nanga panalonjedile navo chohecho bila mifano, henga pánavele pamo na vakuhundwa vake weka ánavafanulila kila chinu.

Yesu àchikalipila chibunga

(Matayo 8:23-27, Luka 8:22-25)

³⁵ Liduva ulyolyo chinalyulo, Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, “Tuyomboke litanda, tuhwene m'bali wavili.”

³⁶ Bahi vanang'o nkulilaila likuwa lya vanu, nkuinjila muingalava uila yanaikele Yesu, nkuuka pamo nanang'e. Na dingalava dinji nkumpelekela.

³⁷ Chimbunga nkupunga, na mawimbi nkuiputa aila ingalava, na medi nkutandilika uumbala muingalava.

³⁸ Yesu ávele kunyuma muingalava, alèlè luwono akuno ayamitè muti wake munsagamiya. Bahi vakuhundwa vake nkumwimula uvachidoni, “Nkúhunda, dachi, wako ukávele na lipamba kuva tùvenkutitimila?”

³⁹ Yesu nkutakatuka, nkulikalipila alila lipungo na nkulahaulila mawimbi kuva, “Nyalala!” “Tungamana!” Bahi chimbunga nkunyalala, nkutungamana.

⁴⁰ Anepo Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, “Ing'anya ntwani mùnayopa? Dachi, mpaka hambu mukánakuva na ing'ulupa?” ⁴¹ Vanang'o nkuyopa namene, nkuva uvaujana kuva, “Ayu munu wa namuna ntwani? Ata lipungo na mawimbi lànampilikana!”

5

Yesu àvausa anamindenga

(Matayo 8:28-34, Luka 8:26-39)

¹ Yesu na vakuhundwa vake nkuhwika m'bali wavili wa Litanda lya Galilaya, kuchilambo cha Vagelasi.* ² Yesu pasulupwike muingalava, upala

* **5:1** Malemba lanji la kala vanji vèlèmbile Vagadala va vanji vèlèmbile Vagelasi na vanji vèlèmbile Vagelagesi.

nkukojana na munu yumo ánavele na nanndenga, munu aneyo áhaleke ya kumisati. ³ Maduva lam-malele munu aneyo áikala chihi kumisati na wala nanga munu anahulwile kuntava kavila mididi ya chitale. ⁴ Myanda yohe vánintava mididi ya chitale na dipingu, henga nang'e nkukadulanga aila mididi ya chitale na kulumulanga adila dipingu, na wala nanga munu anahulwile unkamula. ⁵ Chilo na muhi áikala kumisati na myanda inji áva kumachinga wakuta ding'uto akuno walicheketanga mayanga.

⁶ Pammwene Yesu kwa kulehu, nkuntukutila nkutindivala malundi. ⁷ Nkunonoha lidi wachidoni, “Yesu Mwana wa Nnungu Nkulu, ùndambela chani? Nakuyuwa uapile kwa Nnungu kuva ukambengubaniha!” ⁸ Átangwele uchocho kwa kuva, Yesu ányaulidile kuva, “Wako nanndenga, mmuke ayu munu!”

⁹ Bahi Yesu nkummuja kuchidoni, “Wako lina lyako nnani?”

Nang'e nkunnyang'ula kuchidoni, “Lina lyangu Likuwa, kwa kuva hwetu tùvele tuvohe.” ¹⁰ Avala anamindenga nkunnyuwa Yesu kavila uchinga anavayamile nchilambo achila.

¹¹ Pepi na anepo pávele na likuwa likulu lya dinguluve dichisosanya chakulya nnyenje lichinga.

¹² Bahi avala anamindenga nkumpembeja Yesu uvachidoni, “Tuamulise tuhwene padinguluve adila, ùtuluhusu tuvende.” ¹³ Yesu nkuvaluhusu. Anepo anevo anamindenga nkummuka ayula munu, nkunavenda avala anguluve. Alila likuwa lyammalele lya dinguluve dínavele malinga alufu

mbili, nkuhelelekela kumakobikobi, nkutubukila nnitanda na vammalele nkuhwa mmedi.

¹⁴ Vachúnga va adila dinguluve nkutukuta, nku-navahaulila vanu vavêle kumanga na kumawelu kwamba mambo lammalele lavahumidîle. Vanu nkuhwena unalola lahumidîle. ¹⁵ Pavahwikile kwanga Yesu, nkumwona ayula munu ánavele na likuwa lya anamindenga aikèlè pahi, awètè dinguvo dyake na ding'ano dyake dimmuidîlè, vanu vammalele nkuyopa. ¹⁶ Vanu valawêne àlalá lantendêke na lavapête anguluve, nkuhwena unavahaulila vanu vanji.

¹⁷ Bahi nkutandilika kunnyuwa Yesu auke nchilambo chavo.

¹⁸ Yesu pánavele nkukwela muingalava, ayula munu ánavele na anamindenga nkunnyuwa Yesu apapatane nawe.

¹⁹ Henga Yesu nkunnyitila. Nkunnyaulila kuchidoni, “Wako hwena kukaya kwa alangavako ukavahaulile lammalele lakutendedîle Nang'olo na namuna chakuvikidile chididi.”

²⁰ Bahi ayula munu nkuhwena n'dimanga kumi dichêmwa Dikapoli, wayanjaja habali dya mambo àlalá lammalele lantendedîlè Yesu. Na vanu vammalele vanapilikene, nkukangana.

Kufufulwa kwanga piti Yailo na kulamywa kwa mmahe yumo

(Matayo 9:18-26, Luka 8:40-56)

²¹ Yesu nkuyombokela kavila m'bali wavili wa litanda. Pánavele nnyenje litanda, vanu vohe nkun'dinguka. ²² Anepo nkwidá munu yumo ánavele nkulu wa ing'ande ya kunnyuwila Nnungu, uvanchema Yailo. Pammwene

Yesu nkulimatohija mmadodo mwanga Yesu, ²³ nkunyuwa wachidoni, “Nahaku wangu ànabwahela namene na àvele pepi na kuhwa. Nakuyuwa uide, ukammikile makono lako, apate kulama na kuva mumi.” ²⁴ Bahi Yesu nkulongana nawe. Na vanu vohe nkumpapata, akuno uvan'gumaguma kila m'bali.

²⁵ Umula nnikuwa múvele na mmahe yumo achiuula ugonjo wa kuhuma myadi vyaka kumi na mbili. ²⁶ Mmahe aneyo áníbanika namene wavahwenela vaganga. Ánimalila dihela dyake dyammalele waliuaja, henga wala nanga panapete wasa, nkuhalija chihi kupwateka. ²⁷ Mmahe aneyo papilikene habali dyanga Yesu, nkuvapunda vanu vammalele va nnikuwa alila, nkummwenela Yesu kwa nnyuma, nkunagusa lijoho lyawete Yesu. ²⁸ Átendile uchocho kwa kuva ánilitongolela mwene kuva, “Nikàgusa chihi lijoho lyake nguchingulame.”

²⁹ Pagusije chihi inguwo ya Yesu, upala myadi nkuleka kuhuma, mwene nkulyona mummili mwake kuva ànilama. ³⁰ Upala Yesu nkumala kuva dimongo dyake ònimmuka. Nkulilaukila alila likuwa lya vanu, nkuuja kuchidoni, “Nnani angugusije inguwo yangu?”

³¹ Vakuhundwa vake nkunyang'ula kuchidoni, “Üvenkulola vanu chivakuguma-guma, mwadachi ùuja kuva nnani akugusije?” ³² Henga Yesu nkuhalija kulola mipata yammalele uchinga amwone ayula atendile uchocho. ³³ Ayula mmahe nkuyopa na nkutandilika kutetemela, ing'anya ánimala lammalele lannyumidile. Nkuhwena

unaliyaha mmadodo langa Yesu, nkunnyaulila lammalele. ³⁴ Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Mwanangu, ing’ulupa yako ñikulamya. Hwena kwa amani, na ulame mwelehu ugonjo wako.”

³⁵ Yesu pánavele nkutongola anelo, nkwida vanu kuhaloka kukaya kwanga Yailo nkulu wa ing’ande ya kunnyuwila Nnungu, nkunnyaulila ayula nkulu kuchidoni, “Nahaku wako ànihwa. Chamani chuhaliya chihi unkambyakambya Nkúhunda?”

³⁶ Henga Yesu nanga panapilikanidile malove lavo, nkunnyaulila Yailo kuchidoni, “Unayope, wako kulupila chihi.” ³⁷ Yesu nanga panalembedile apelekelwe na munu yunji, henga nkuhwena chihi na Petulo na Yakobo na Yohana nnung'une Yakobo.

³⁸ Pavahwikile pakaya pa Yailo, Yesu nkupilikana vanu uvakuta na kulikutangila.

³⁹ Yesu nkuinjila nng’ande, nkuvahaulila vanu kuchidoni, “Mwadachi mùnanyakonya na kukutanga? Mwana nanga pahwile, àlele chihi luwono.”

⁴⁰ Henga vanang'o nkunnyeka. Bahi Yesu nkuvahumya vanu vammalele panda, nkuntwala chihi atatake na anyokwe mwali na avala vakuhundwa vake vatatu vanalangene navo, nkuinjila nchumba chanalele aneyo mwali. ⁴¹ Yesu nkunkamula nkono ayula nahaku, nkunnyaulila kuchidoni, “Talita kumi!” Mana lake, “Nahaku ñikuhaulila imila!”

⁴² Upala, ayula mwali nkuimila, nkutandilika uhwena. Ayula mwali ávele na vyaka kumi na mbili. Anepo vanu pavalawene anelo latendêke, nkukangana namene. ⁴³ Yesu nkuvad-

uma vananyaulile munu woheyo kwamba àlàlá latendêke. Anepo nkuvahaulila vamwing'e ayula mwali chakulya alye.

6

*Kuhitwa kwanga Yesu aneko ku Nasaleti
(Matayo 13:53-58, Luka 4:16-30)*

¹ Yesu nkuuka anepo nkuhwena kuchijiji chavelekwije, akuno apapatènè na vakuhundwa vake. ² Liduva lya Kuyewelega, nkutandilika kuvahunda vanu muing'ande ya kunnyuwila Nnungu. Vanu vohe vampilikêne nkukangana, nkuhaura kuchidoni, “Dachi, àlamaite dachi mahundo anelo lammalele? Lúnda lwa namuna ntwani alu lwapete ayu munu? Lola masaibu lalatenda kwa makono lake! ³ Kwani ayu akee ayula fundi selemala mwana wa Maliya, nkuluwe Yakobo na Yose na Yuda na Simoni? Dachi, alumbuvake tenda tuikanavo upano petu?” Bahi vanang'o nkusunala namene kwajili yanga nang'e, nkuhita kunkulupila.

⁴ Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Nabii nanga kwakapata eshima ikànave chihi nkaya yake na kwa alangavake na nng'ande mwake.”

⁵ Yesu nanga panatendile masaibu aneko, henga ávavikidile chihi makono vagonjo kadiki na kuvalamya. ⁶ Yesu ánikangana ing'anya vanu nanga pavachikulupila.

*Yesu ávatuma vakuhundwa kumi na mbili
(Matayo 10:5-15, Luka 9:1-6)*

Anepo Yesu nkuhwena kuvijiji vya pepi, wavahunda vanu. ⁷ Yesu nkuvachema avala

vakuhundwa kumi na mbili, nkuvatuma vavili-vavili. Nkuveng'a mamulaka la kuvausa anamindenga. ⁸ Nkuvalaija wachidoni, “Munanyakule chinu chohecho kwajili ya mwanda, ila nyakula chihi isimbo. Munanyakule nkate wala mpatila wala dihela pachitondo. ⁹ Walanga vilatu, henga nnanyakule nkogo wa akiba.” ¹⁰ Nkuvahaulila kavila kuchidoni, “Paing'ande ivambempwechelela, ikalanga anemo mpaka pamumbeuka paimanga aneyo. ¹¹ Na pachinu pohepo pavambehita kumpwechelela na kumpilikanila, ukananga anepo na muvakane kwa kulipumunanga litutungu lya mmadodo lenu ilanguje kuva, vene vânitandola kulahita malove la Nnungu.” ¹² Anepo vakuhundwa nkuukananga, nkuhwena unavahubilila vanu valeke masambi lavo. ¹³ Nkuvausa anamindenga vohe, nkuvapaka mahuta la seituni vagonjo vohe, na kuvalamya.

*Kuhwa kwanga Yohana Nkúbatisa
(Matayo 14:1-12, Luka 9:7-9)*

¹⁴ Nfalume Helode ánipilikana habali dyanga Yesu, kwa kuva lina lyanga Yesu líniyumana kila pachinu. Vanu vanji nkuhauila kuchidoni, “Yohana Nkúbatisa ànifufulwa, njo mana àvele na dimongo dya masaibu dikôla madengo nkati mwake.”

¹⁵ Vanji nkuhauila kuchidoni, “Nang'e nni Eliya.”

Na vanji nkuchidoni, “Nang'e nni nabii malinga yumo wa manabii va machedo.”

¹⁶ Henga Helode papilikene uchocho, nkuchidoni, “Aneyo àmbekuva Yohana Nkúbatisa ungunanchelete muti, henga ànifufulwa!”

17 Mwene Helode njo ánalaijije Yohana aka-mulwe na kutaywa nnilungu. Átendile ucho-cho ing'anya Helode ánnombile Helodiya, ánavele n'jawe Filipino, nnung'une wake mwene. 18 Yohana ányaulidile Helode kuchidoni, “Ikáluhusiwa wako kwikalana na nkongwe wa nnung'uno.”

19 Bahi Helodiya nkuva wanchima Yohana, nkulambela ammalale, henga nanga panahulwile ing'anya yanga Helode. 20 Helode áninnyopa namene Yohana kwa kuva ánimala kuva Yohana nni munu wanaswe atênda lalalambela Nnungu, bahi nkuva wanchunga. Helode ánanowelwa namene kumpilikanila Yohana, henga kila pachimalila kumpilikanila, ánahinginika namene muntima mwake.

21 Liduva limo Helodiya nkupata wasa wa kummwalala Yohana. Liduva anelyo lyávele liduva lya sikukuu ya kuveleka kwa Nfalume Helode. Helode ávatendedile ing'ole vakulu vake na vakulu va matiyala na vakulu va chilambo cha ku Galilaya. 22 Bahi mwali wanga Helodiya ániinjila nkuvina saana, nkunhangalaja Helode na vayeni vake. Nfalume nkunnyaulila ayula mwali kuchidoni, “Nguyuwe chinu chohecho chulambela, nangu nguchinikwing'e.” 23 Nkunnyaulila kavila kuchidoni, “Chinu chohecho chumbenguyuwa, nguchinikwing'e ata kuiva nusu ya ufalume wangu.”

24 Anepo ayula mwali nkuuka, nkunammuja anyokwe kuchidoni, “Ninnyuwe chamani?”

Anyokwe nkunnyang'ula kuchidoni, “Yuwa muti wanga Yohana Nkúbatisa.”

²⁵ Ayula mwali nkutukuta mpaka kwanga nfalume nkunnyaaulila kuchidoni, “Ngùlembela uning'e uvino nsahani muti wanga Yohana Nkúbatisa.”

²⁶ Nfalume nkuva nnihindambi likulu, henga nanga panahulwile kunnyitila ing'anya ya vayeni vanavakumbwile na kwapila kwanaapidile.

²⁷ Upala, nfalume nkuntuma litiyala, nkunnaija aide na muti wanga Yohana Nkúbatisa. Ayula litiyala nkuhwena nnilungu, nkunanchequeta Yohana muti. ²⁸ Anepo nkuida na muti nsahani, nkumwing'a ayula mwali, nanang'e nkunamwing'a anyokwe. ²⁹ Vakuhundwa vanga Yohana pavapilikene anelo, nkuhwena unautwala mmili wanga Yohana, nkuusika.

Yesu àveng'a chakulya vanu vapûnda alufu nnyano

(Matayo 14:13-21, Luka 9:10-17, Yohana 6:1-14)

³⁰ Bahi avala vakuhundwa vanga Yesu nkuuyang'ana kwanga Yesu, nkunnyaaulila lammalele lávatendilè na lávahundilè. ³¹ Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Tuhweneng'ane mpaka pachinu pakávele na vanu uchinga mukayewelege kadiki.” Átangwele uchocho kwa kuva apala pachinu pávele na vanu vohe namene vachikamola na kuuka. Yesu na vakuhundwa vake nanga pavanapete wasa wa kulya chakulya. ³² Nkukwelanga muingalava weka nkuukananga, nkuhwena pachinu pakávele na vanu.

³³ Henga vanu nkuvona pavachiukananga, nkumala kuvachihwena. Vanu vohe vachihaloka kila imanga, nkutukutula kwa madodo ukula kwapite Yesu na vakuhundwa vake, nkulitandya

kuhwika. ³⁴ Yesu pasulupwike muingalava, nkulyona likuwa lya vanu vohe, nkuvavikila chididi, kwa kuva vávele muchi dingandolo dikávele na nchungu. Bahi nkutandilika kuvahunda vitukutuku vyohe. ³⁵ Pachikamwele chinalyulo, vakuhundwa vake nkummwenela Yesu, nkunnyaulila kuchidoni, “Apano patuvele nni palilanga na hambu liduva liniswa. ³⁶ Bahi valaile vanu vahwene mmawelu na n'dimanga dya pepi uchinga vakalisumile chakulya.”

³⁷ Henga Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Veng'e mwenu chakulya.”

Vanang'o nkunyang'ula kuchidoni, “Wako wamba dachi, tuhwene tukasume mikate kwa dihela malinga dya nshahala wa kawaida wa malipo la maduva myambili uchinga tuveng'e vallye?”

³⁸ Yesu nkuvauja kuchidoni, “Múvele na mikate mingapi? Hwena nahoti mukalole.”

Pavapite unalola nkuchidoni, “Kúvele mikate nnyano na ahomba vavili.”

³⁹ Bahi Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake vavahaulile vanu vammalele vaikalange matunji-matunji, muwahi mmihi. ⁴⁰ Nkuikala matunji-matunji la vanu mia-mia na matunji la vanu amsini-amsini. ⁴¹ Anepo Yesu nkuitwala aila mikate nnyano na avala ahomba vavili, nkulola muha kulihunde, nkunshukulu Nnungu. Nkuimeyanya aila mikate pamo na ahomba vavili, nkuveng'a vakuhundwa vake vavayavile vanu. ⁴² Vanu vammalele nkulya na kusiba. ⁴³ Vakuhundwa vake nkulokotanga vibeduli vya mikate iisalidíle na vibeduli vya ahomba,

nkuumbaja makalala kumi na mbili. ⁴⁴ Na vanu vanalile aila mikate vávele malinga valume alufu nnyano ukàleka vavana na akongwe.

Yesu àonga muha medi

(Matayo 14:22-33, Yohana 6:15-21)

⁴⁵ Upala Yesu nkuvakulumisa vakuhundwa vake vakwele muingalava, vannongolele kuhwena ku Betisaida, ng'ambo ya litanda, akuno nang'e avenkulilailà likuwa lya vanu.

⁴⁶ Pamalidile kusalaila vanu, nkuhwena kulichinga unayuwa. ⁴⁷ Pachikamwele chinalyulo, ingalava nkuva ching'ati litanda,

Yesu nanang'e ávele chihi weka pachinu pakávele medi. ⁴⁸ Bahi nkuvona vakuhundwa vake chivachilaga amula muingalava, kwa kuva,

lipungo línavapungila namene. Kulyamba, Yesu nkuvakoja vakuhundwa vake akuno waonga muha medi, nkùlebela kuvapunda. ⁴⁹ Vanang'o pavammwene avenkwòngà muha medi, vátenda lindelya, nkuva uvakuta ding'uto, ⁵⁰ kwa kuva, vammalele pavammwene vániyopa namene.

Henga upala Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Likamyange ntima, nni nangu! Munayope!”

⁵¹ Anepo Yesu nkukwela muingalava muvanavele vakuhundwa, lipungo nkunyalala. Vakuhundwa vake nkukangana namene, ⁵² ing'anya nanga pavanakameke mana ya alila lisaibu lya kuyenjeja mikate, kwa kuva, mitima yavo ínìkamajanga kumala.

Yesu àvalamyá vagonjo ku Genesaleti

(Matayo 14:34-36)

⁵³ Yesu na vakuhundwa vake pavayombweke litanda, nkuhwika chilambo cha ku Genesaleti, anepo nkuimija ingalava yavo. ⁵⁴ Pavahumite chihi muingalava, upala vanu nkummala mwelehu Yesu. ⁵⁵ Anepo vanu nkupita uvatukuta nchilambo chammalele uvavanyakula vagonjo mminanda, na kuvapelekeja kila pachinu pavanapilikene kuva Yesu àvele anepo. ⁵⁶ Na kila pachinu Yesu panapite, mmijiji na n'dimanga na mmawelu, vanu nkuvavika vagonjo mmakojano. Nkunnyuwa avaluhusu van'guse kananga lupepe lwa lijoho lyake. Na vammalele vanan'gusije vânilama mwalehu.

7

Mambo lantênda munu ààve najisi (Matayo 15:1-20)

¹ Mafalisayo na vakúhunda vanji va Sheliya yanga Musa vanahaleke ku Yelusalemu vânikojana muyo mwanga Yesu. ² Nkuvona vakuhundwa vanji vanga Yesu uvalya chakulya kwa makono lakákalavijwe kupapatana na nnyambo wa dini ya Chiyahudi.

³ Mafalisayo na Vayahudi vammalele vâkamulila mihambo ya anyakala vao, vanang'o nanga pavalya chakulya bila kulihahula kwa kukalava medi mmakono malinga chiilembelewa. ⁴ Na pavahaloka kusakoni nanga pavalya chinu chohecho bila kuchihahula. Uchocho, vâkamulila mihambo inji yohe malinga, kuhahula myawo na vilongo na vyombo vya vitale.

⁵ Bahi Mafalisayo na vakúhunda va Sheliya ya Musa nkummuja Yesu kuchidoni, “Ing’anya nt-wani vakuhundwa vako nanga pavalakamula mahundo la mihambo ivatulekedile anyakala vetu, henga vanang’o vàya chihi kwa makono ivêle najisi?” ⁶ Yesu nkuvayang’ula kuchidoni, “Mmakulilambilila mwenu! Nabii Isaya álaujije saana kumwamba mwenu, panalembile malove la Nnungu lahaûla kuva,

‘Ava vanu vângweshimu chihi pakanya, henga mitima yavo ìvele kulehu na nangu.

⁷ Kungwabudu kwavo kukee mana, kwa kuva, mahundo lavo nni malaijo chihi la vanu.’

⁸ Mwenu mùleka amuli dya Nnungu nkupapata malaijo la vanu.”

⁹ Yesu nkuhwenaha kuvahaulila kuchidoni, “Mwenu mùnimala kuditila amuli dya Nnungu kwa ulamba uchinga mulakamule mahundo la mihambo yenu mmene! ¹⁰ Kwa kuva, Musa ánihaula kuva, ‘Mweshimu atatako na anyoko,’ na ‘Munu woheyo antongolêla atatake au anyokwe malove lahakalenge àlembelewa awalalwe.’ ¹¹ Henga mwenu mùvahunda vanu kuva, akee lasima munu kumweshimu atatake au anyokwe, na mùhunda kuva munu ànahulula chihi kunnyaulila atatake au anyokwe kuva ‘Chinu chichichikwing’e faida, ngùchihumije sadaka kwa Nnungu,’ ¹² bahi munu aneyo akálembelewa kavila kunnyangata atatake au anyokwe. ¹³ Uvila njo chimulihebula lilove lyanga Nnungu kwajili ya mihambo yenu

imupwecheledile. Na mùtendanga vitukutuku vyohe vilandêne na anevyo.”

¹⁴ Anepo Yesu nkulichema kavila likuwa lya vanu, nkuvahaulila kuchidoni, “Mwenu mmammalele ngupilikanihe saana mumale kuva, ¹⁵ nanga chinu chalya munu nkuntenda munu aneyo kuva najisi. Henga achila chihalôka nkati mwanga munu anecho njo chintênda munu kuva najisi. ¹⁶ Bahi munu avêle na makutu la kupilikana na apilikane!”

¹⁷ Yesu nkulileka likuwa lya vanu nkuinjila nng'ande, vakuhundwa vake nkunammuja chuuchilanda aula nfano. ¹⁸ Yesu nkuvauja kuchidoni, “Dachi, ata na mwenu mukâmaite chuulanda nfano? Dachi, mwenu mukâmaite kuva chakulya chalya munu nanga pachintenda munu aneyo kuva najisi? ¹⁹ Kwa kuva, nanga pachimwenda muntima, ila chênda chihi nntumbo na lukoto nkunachiyapuka.” Na kwa kuhaula uchocho, Yesu ánilanguja kuva vyakulya vyammalele vinaluhusiwa kuliwa.

²⁰ Yesu nkuhweneha kutangola kuchidoni, “Chinu chinnyûma munu anecho njo chintênda munu kuva najisi. ²¹ Kwa kuva, muntima mwanga munu mùhaloka mawaso lahakalenge na usalati na kwiva na kuwalala, ²² na kulala ugoni na kwima na ditama dibaya na kulambila na kulavalava na wiu na kuntongolela munu malove lahakalenge na kulyona na uvelu. ²³ Anelo lahakalenge lammalele làhuma nkati mwanga munu, na anelo njo lantênda munu ààve najisi.”

*Kukulupila kwa mmahe wa Chigiliki
(Matayo 15:21-28)*

²⁴ Bahi Yesu nkuuka apala nkuhwena chilambo chivêle pepi na imanga ya ku Tilo. Pahwikile aneko nkuinjila muing'ande imo kwa kuva, nanga panalembedile munu woheyo amale. Henga nanga panahulwile kulipiha. ²⁵ Bahi mmahe yumo ánavele na mwali n'joko ánavele na nanndenga, ánipilikana habali dyanga Yesu. Bahi nkumwenela Yesu nkutindivala malundi muyo mwake. ²⁶ Mmahe aneyo nanga panavele Nnyahudi, henga ávele mwenedi wa ku Foinike, chilambo cha ku Siliya. Nkunyuwa Yesu ammuse nanndenga mmwanawe. ²⁷ Yesu nkunyang'ula kuchidoni, “Valeke hoti vavana vasibe, kwa kuva, ikákatapala utwala chakulya cha vavana nkuvayelega ang'avanga.”

²⁸ Henga ayula mmahe nkunyang'ula Yesu kuchidoni, “Elo Nang'olo, henga ata ang'avanga vavêle pahi mesa vâlya makombo la chakulya cha vavana.”

²⁹ Yesu nkunnyaulila ayula mmahe kuchidoni, “Ing'anya ya iyang'udi yunguyang'wile, hwena kukaya, nanndenga ànimmuka mwanalo!”

³⁰ Anepo ayula mmahe nkuhwena kukaya kwake, nkunankoja mwanawe alèlè pachinanda, nanndenga ammukilè.

Yesu ànnamya munu avêle na chitata, mmwidi

³¹ Anepo Yesu nkuuka kudimanga dya chilambo cha ku Tilo, nkupita ching'ati imanga ya ku Sidoni na dimanga kumi dichêmwa Dikapoli, nkuhwena ku Litanda Iya ku Galilaya. ³² Vanu

vanji nkumpelekejija munu ánavele na chitata na mmwidi, nkunnyuwa Yesu ammikile makono. ³³ Yesu nkummusya ayula munu palikuwa lya vanu, nkumpelekeja kunyenje, nkumwinjija vyala mmakutu lake, Yesu nkusuna mata, nkun'gusa nnulimi na àlalá mata. ³⁴ Anepo Yesu nkulola muha kulihunde, nkuyaha ntima, nkunnyaaulila ayula munu kuchidoni, “Efata,” mana lake “Hunguka.”

³⁵ Upala makutu la ayula munu nkudiuka na lulimi lwake nkupeyapeya, nkutandilika kutangola saana. ³⁶ Yesu nkuvalaija vanannyaaulile munu woheyo àlalá lalatendile apala. Henga malinga chavalimbijije, nni chivahalijije kuyanajaja habali aneyo. ³⁷ Vanu nkuhalija kukangana namene, nkuva uvatangola kuchidoni, “Lam-malele lalatenda lànikatapala. Ávatenda vanu vánavele mimwidi vapilikane na bubu vapate kutangola!”

8

Yesu àveng'a chakulya vanu alufu ncheche (Matayo 15:32-39)

¹ Mmaduva àlalá likuwa likulu lya vanu nkummwenela Yesu kavila. Bahi pachivahilidile chakulya, Yesu nkuvachema vakuhundwa vake nkuvahaulila kuchidoni, ² “Nangu nìvavikila chididi ava vanu ing'anya vàikele na nangu maduva matatu vino, na hambi chakulya chìnivahilila. ³ Nikàvahaulila vahwene kukaya kwavo akuno vavèlè na indala vachivadilike nndila, kwa kuva vanji vàhaleke kulehu.”

⁴ Vakuhundwa vake nkummuja Yesu kuchidoni, “Apano patuvele palilanga, tùmbezata kwachi mikate ya kuvatoleja vanu avá vammalele?”

⁵ Yesu nkuvauja kuchidoni, “Mùvele na mikate mingapi?”

Vanang'o nkunyang'ula kuchidoni, “Saba.”

⁶ Yesu nkuvahaulila vanu vaikalange pahi. Nkuitwala aila mikate saba, nkunshukulu Nnungu, nkuimeya, nkuveng'a vakuhundwa vake vavayavile vanu, na vakuhundwa nkutenda uchocho. ⁷ Uchocho, pávele na ahomba vajoko, Yesu nkuvatwala avála ahomba nkunshukulu Nnungu, nkuvahaulila vakuhundwa vake vavayavile vanu. ⁸ Vanu nkulya na kusiba, vakuhundwa nkulokotanga vibeduli vya mikate na ahomba, nkuumbaja makalala saba. ⁹ Na vanu vanalile vávele malinga alufu ncheche. Anepo Yesu nkuvalaila vahwene kukaya, ¹⁰ upala nkwená muingalava chalumo na vakuhundwa vake, nkuhwena kuchilambo cha ku Dalumanuta.

Mafalisayo vâlembela valangujwe chimaiho cha lisaibu

(Matayo 12:38-42, 16:1-4)

¹¹ Mafalisayo nkummwenela Yesu, nkutandilika kutahukana nawe. Nkuva uvanninga uvalembela alanguje chimaiho cha lisaibu chimaiha kuva dimongo dyake díhaloka muha kulihunde. ¹² Yesu nkuyaha ntima, nkuhaua kuchidoni, “Mwadachi mmanu mma chívelèkwà achino mùlembela mulangujwe chimaiho? Nangu nìnyaulilanga uhiu kuva, nikambennanguja chimaiho chohecho cha lisaibu.”

¹³ Anepo Yesu nkuvaleka, nkukwela

muingalava, nkuyamboka kuhwena kung'ambo litanda.

*Hamila ya Mafalisayo na ya Helode
(Matayo 16:5-12)*

¹⁴ Vakuhundwa vanga Yesu vánilualila kunyakula mikate, na vávele chihi na nkate umo amula muingalava. ¹⁵ Yesu nkuvaduma vakuhundwa vake wachidoni, “Lyongolelange na hamila ya Mafalisayo na ya Helode.”

¹⁶ Vakuhundwa nkutandilika kutongojana vene kwa vene uvachidoni, “Àtangola uchocho ing'anya itukavele na mikate.”

¹⁷ Yesu nkumala lavachiujana, nkuvauja kuchidoni, “Mwadachi m̀unaujana ing'anya imukavele na mikate? Dach, mpaka hambu mukánamala wala kwelewa? Dach, mitima yenu ìvechinkunonopa? ¹⁸ Dach, mùvele na meho henga mukálola? Dach, mùvele na makutu henga mukápilikana? ¹⁹ Dach, mukákumbukila apala pangunaimeite aila mikate nnyano nkuvayavila valume alufu nnyano chalumo na vavana na akongwe? Dach, múlokotenge makalala mangapi la vibeduli vya maisalilo la mikate?”

Nkunyang'ula kuchidoni, “Kumi na mbili.”

²⁰ Yesu nkuvauja kavila kuchidoni, “Dach, pangunaimeite aila mikate saba nkuveng'a vanu alufu ncheche, múlokotenge makalala mangapi la vibeduli?”

Vakuhundwa nkunyang'ula kuchidoni, “Saba.”

²¹ Yesu nkuvauja kuchidoni, “Dach, mpaka hambu mukánakwelewa?”

Yesu ànnamya munu aputêle meho aneko ku Betisaida

²² Yesu nkuhwika ku Betisaida chalumo na vakuhundwa vake. Aneko vanu vanji nkumpelekejija munu yumo akáchilola, nkunnyuwa Yesu an'guse. ²³ Yesu nkunkamula nkono ayula munu aputêle meho, nkumpelekeja pawelu chijiji. Nkunsunila mata mmeho, nkummikila makono, nkummuja kuchidoni, “Dachi, ùnachona chinu chohecho?”

²⁴ Ayula munu akáchilola, nkuyang'uka kuchidoni, “Nìvona vanu vaonekâna muchi milandi ìhwenahwena.”

²⁵ Yesu nkuvika kavila makono mmeho mwa ayula munu aputêle meho. Anepo meho la ayula munu nkupata kulola, nkuchona kila chinu saana. ²⁶ Yesu nkunnyaaulila ayula munu ahwene kukaya kwake, nkunnaija wachidoni, “Unauile kavila kuchijiji!”

Yesu njo Kilisto, na nni lasima abanìhwe na kuhwa

(Matayo 16:13-28, Luka 9:18-27)

²⁷ Yesu na vakuhundwa vake nkuuka, nkuhwena kuvijiji vivêle pepi na imanga ya ku Kaisaliya Filipi. Pávanavele nndila, Yesu nkuvauja vakuhundwa vake kuchidoni, “Dachi, vanu vâhaua kuva nangu nnani?”

²⁸ Vakuhundwa nkunnyang'ula kuchidoni, “Vanji vâhaua kuva wako Yohana Nkúbatisa, na vanji vâhaua kuva wako Eliya na vanji vâhaua kuva wako nni yumo wa manabii.”

²⁹ Anepo Yesu nkuvauja kuchidoni, “Na mwenu muchidachi, nangu nnani?” Petulo nkuyang'ula kuchidoni, “Wako njo Kilisto.”

³⁰ Yesu nkuvaduma vanannyaulile munu woheyo habali dyake.

³¹ Yesu nkutandilika kuvahunda vakuhundwa vake wachidoni, “Mwana wa Munu àmbeganika namene na kuhitwa na vasele va Vayahudi na makuhani vakulu na vakúhunda Sheliya ya Musa. Vàmbe mmwalala, henga liduva lya tatu lya kuhwa kwake àmbefufuka.” ³² Yesu ávahaulidile habali aneyo bila kuvapiha. Bahi Petulo nkuntwala Yesu kunyenje, nkutandilika kuntahuka. ³³ Henga Yesu papindikwike nkuvalola vakuhundwa vake, nkunkalipila Petulo wachidoni, “Uka muyo mwangu Nanchindenga! Kwa kuva, mawaso lako lakee la chinnungu ila la chimunu chihi.”

³⁴ Anepo Yesu nkulichema likuwa lya vanu pamo na vakuhundwa vake, nkuvahaulila kuchidoni, “Munu woheyo akàlumbela ungupapata nangu, lasima alishukulu mwene, alitike nsalaba wake,* koka angupapate. ³⁵ Na munu woheyo autâmwa namene umi wake kupunda changutamwa nangu, akámbekuwa na umi, henga munu akubâli kuhwa ing'anya yang'une na ing'anya ya Malove Lambone achiave na umi. ³⁶ Dachi, munu àmbepata faida ntwani akâpata kila chinu cha pachilambo, akuno auyahitè umi ukee na ntululilo? ³⁷ Au pàvele chinu ntwani apano pachilambo munu chambebadilana uchinga apate umi ukee na

* **8:34** Kulitika nsalaba, mana lake nni kuva tayali kubanika au kuhwa kwajili ya Yesu.

ntululilo? ³⁸ Munu woheyo wa nchívelèkwà achino chivêle na masambi, akàngwonela nangu dihoni na malove langu, Mwana wa Munu achiamwonele dihoni munu aneyo, pambeida muukulu wa Atatake pamo na malaika vanaswe.”†

9

¹ Yesu nkuhweneha kuvahaulila kuchidoni, “Nangu nìnnnyaulilanga uhiu kuva, vanu vanji vaimidîle apano vakambekuhwa mpaka vawone Ufalume wanga Nnungu uidà kwa dimongo.”

*Kubadilika kwanga Yesu
(Matayo 17:1-13, Luka 9:28-36)*

² Bada ya maduva sita, Yesu nkuntwala Petulo na Yohana na Yakobo nkuhwena navo muha lichinga lilehu pachinu pakávele vanu. Aneko Yesu nkubadilika muyo mwavo, ³ dinguwu dyake nkung'anyima, nkuva dyanaha mbee namuna yakahulula munu kudichapa nkuva dyanaha malinga dinguwu anedyo. ⁴ Bahi nabii Eliya na Musa nkuhumila muyo mwavo nkuva uvalonjela na Yesu. ⁵ Petulo nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Nkúhunda, nni chinu chambone hwetu kupwawa apano, bahi tudenge migongwe mitatu, umo wako na umo wanga Musa na unji wanga Eliya.” ⁶ Petulo akanamaite lya kutangola, kwa kuva, nang'e na avake váníyopa namene.

⁷ Anepo nkuhumila lihunde nkuvahinika na lidi nkupilikanika kuhaloka nnihunde alila ulichidoni, “Ayuno njo Mwanangu unguntamwa, mpi-likanile nang'e.” ⁸ Upala, pavang'anyang'anyije

† **8:38** Yesu pahaula kuva, Mwana wa Munu, anepo àlyamba mwene.

nnyenje nanga pavanammwene munu woheyo pamo na vanang'o ila Yesu weka.

⁹ Pavachisulupuka nnichinga, Yesu nkuvalimbija vanannyaulile munu woheyo vitukutuku vivaviwene, mpaka Mwana wa Munu pambefufuka kuhaloka kwa vanu vahwîle.

¹⁰ Vakuhundwa nkutenda muchi chava-haulidile, henga nkuva uvaujana mana la kufufuka kuhaloka kwa vanu vahwîle.

¹¹ Vakuhundwa nkummuja Yesu kuchidoni, “Mwadachi vakúhunda Sheliya yanga Musa vahaula kuva nabii Eliya lasima alongolele kwida kavila hoti?”

¹² Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Elo, Eliya àmbekwida hoti unakatapaja lammalele. Henga pamo na anelo, mwadachi Mmalemba Lanaswe ìnilembwa kuva, Mwana wa Munu àlembelwa alagihwe na kuhitwa na vanu? ¹³ Henga nangu nìnyaulilanga kuva, Eliya tayali àniida kavila, vanang'o nkuntendela kila chivalembedile muchi chiilembwije Mmalemba Lanaswe kumwamba nang'e.”

*Yesu ànnamya nnemba avêle na nanndenga
(Matayo 17:14-21, Luka 9:37-43)*

¹⁴ Pavakamwele pachinu pávanavele vakuhundwa vanji, nkulyona likuwa likulu lya vanu vavadingwikè. Na vakúhunda va Sheliya yanga Musa uvatahukana na avala vakuhundwa.

¹⁵ Upala likuwa lya vanu pavammwene Yesu, vammalele nkukangana namene, nkuntukutula, nkunammuja habali.

¹⁶ Yesu nkuvauja vakuhundwa vake kuchidoni, “Mùtahukana navo chamani?”

17 Munu yumo nnikuwa alila lya vanu nkunyang'ula kuchidoni, “Nkúhunda, nangu nìkupelekejije mwanangu avêle na nanndenga antendîle ààve bubu. 18 Kila pam'bebeluha àmmatoha pahi na kuntenda ahume chihulu nkanya na kulitang'unanya meno, na mmili nkuyuma chihi chwa. Nnivayuwa vakuhundwa vako vammuse aneyo nanndenga, henga nanga pavahulwile.”

19 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Mwenu mmanu mma chívelèkwà chikákulupila! Dachì, nìmbekala na mwenu mpaka chakani? Na nìmbempililila mpaka chakani? Idanawe apano.” 20 Bahi nkumpelekejija. Upala ayula nanndenga pammwene Yesu, nkuntaya chihundahunda ayula nnemba na nkummatoha pahi, nkuyalata pahi na kuhuma chihulu nkanya. 21 Yesu nkummuja atatake ayula nnemba nkuchidoni, “Mambo alano lànkøjije chakani?”

Nang'e nkunyang'ula kuchidoni, “Kutandikila ujoko wake. 22 Na myanda yohe àmmatohija mmoto na mmedi, walambela ammwalale. Henga ukàhulula kutenda chinu, tùnakuyuwa utuvikile chididi na kutuyangata!”

23 Yesu nkunyang'ula kuchidoni, “Mwadachi ùhauila kuva ukàhulula? Lammalele lànahululika kwa munu akulupila.” 24 Upala atatake mwana nkunonoha lidi nkuchidoni, “Nangu nakulupila! Henga nguyangate ngukulupile namene.”

25 Yesu paliwene likuwa lya vanu ulihalija kuyenjejeke muyo mwake, nkunkalipila ayula

nanndenga, nkunnyaaulila kuchidoni, “Wako nanndenga bubu na mmwidi, nìkuhaulila, mmuke mwana ayuno na unamwende kavila!”

²⁶ Anepo aneyo nanndenga nkukuta ding'uto, nkuntaya chihundahunda ayula mwana, nkum-muka. Ayula mwana nkwonékana muchi ànihwa, vanu vohe nkuhaua kuva, “Ànihwa!” ²⁷ Henga Yesu nkunkamula ayula mwana nkono nkuntakatuha, mwana nkuimila.

²⁸ Yesu painjidile nng'ande, vakuhundwa vake nkummuja pachinu paweka kuchidoni, “Ing'anya ntwani hwetu nanga patuhulwile kummusa ayula nanndenga?”

²⁹ Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Nanndenga wa namuna ai nanga pahululika kuuka, ikà nave chihi kwa kuyuwa.”

*Yesu àhaua kavila kwamba kuhwa kwake
(Matayo 17:22-23, Luka 9:43b-45)*

³⁰ Bahi Yesu na vakuhundwa vake nkuuka anepo, nkupitila chilambo cha ku Galilaya. Yesu nanga panalembedile vanu vamale pávèlè, ³¹ ing'anya ávahunda vakuhundwa vake. Nkuvahaulila kuchidoni, “Mwana wa Munu àvele pepi uhwená unakamujwa mmakono la vanu, vanang'o vàmbe mmwalala, na liduva lya tatu lya kuhwa kwake àmbefufuka.”

³² Vakuhundwa vake nanga pavanamaite mana la mahundo anelo. Henga vanang'o nkuyopa kummuja.

*Alida nkulu?
(Matayo 18:1-5, Luka 9:46-48)*

³³ Pavakamwele Kapelinaumu, nkwenenda nng'ande, Yesu nkuvauja vakuhundwa vake kuchidoni, “Mùtahukana ya chani nndila?”

³⁴ Henga vanang'o nkunyalalanga chihi, ing'anya pávanavele nndila vátahukana ya ukulu, kuva nnikuwa lyavo nkulu alida.

³⁵ Yesu nkuikala pahi, nkuvachema avala kumi na mbili, nkuvahaulila kuchidoni, “Munu woheyo alembêla kuva nkulu, àlembelewa alisulupuhe kuvapunda vammalele na ààve ntumishi wa vammalele.” ³⁶ Anepo Yesu nkùntwala mwana n'joko, nkumwimija paching'ati pavo nkunkumbatila, nkuvahaulila kuchidoni, ³⁷ “Munu woheyo ampwechelêla mwana malinga ayu ing'anya yang'une, àngupwechelela nangu. Na munu angupwechelêla nangu, akángupwechelela chihi nangu, henga àmpwechelela na ayula angutumîle.”

*Munu akátahukana na hwetu àvele m'bali wetu
(Luka 9:49-50)*

³⁸ Yohana nkunnyaaulila Yesu kuchidoni, “Nkúhunda, tummwene munu wavausa anamindenga kwa lina lyako, hwetu tùninnimbija kwa kuva akávele wa nnikuwa lyetu.”

³⁹ Henga Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Munannimbije, kwa kuva nanga munu ahulûla kutenda vitukutuku vya masaibu kwa lina lyangu, upopo nkungutongolela malove lahakalenge. ⁴⁰ Kwa kuva munu akátahukana na hwetu, aneyo àvele m'bali wetu. ⁴¹ Nangu nìnnyaaulilanga uhiu kuva, munu woheyo ambemwîng'a mwenu mwawo wa medi, ing'anya

ya kuva mmanganya nni mmanu vake Kilisto, munu aneyo àmbepata dinujo dyake.”

*Kuntenda munu atende sambi
(Matayo 18:6-9, Luka 17:1-2)*

⁴² “Henga munu woheyo ambentênda yumo wa avano vajoko vangukulupîla nangu atende sambi, ikàvele wasa munu aneyo ahungiwe liyanga likulungwa lya kuhayila muukoti wake na kuyahwa m'bahali. ⁴³ Ikàva nkono wako ùkutenda utende sambi, uchequete! Wasa kuinjila muumi akuno ukavèlè na nkono umo, kuliko kuinjila Jihannamu, mmoto ukádimika akuno uvèlè na makono mavili. [⁴⁴ Anemwo ahong'o vake nanga pavahwa, na moto wake nanga paudimika.]*

⁴⁵ Ikàva ludodo lwako lùkutenda utende sambi, luchakete! Wasa kuinjila muumi akuno ukavèlè na ludodo lumo, kuliko kuva na madodo mavili na kuyahwa Jihannamu. [⁴⁶ Anemwo ahong'o vake nanga pavahwa, na moto wake nanga paudimika.]† ⁴⁷ Ikàva liso lyako linakukuvaja kutenda masambi, bahi lidabole! Wasa uinjile mu Ufalume wanga Nnungu akuno uvèlè na liso limo, kuliko kuva na meho mavili na kuyahwa Jihannamu. ⁴⁸ Anemwo ahong'o vake nanga pavahwa, na moto wake nanga paudimika.

⁴⁹ Kwa kuva, kila munu àmbetaywa munyu kwa moto. ⁵⁰ Munyu nni chinu chambone. Henga inowi yake ikàhang'uka, dachi, ùmbetaywa chamani uchinga inowi yake iuyile kavila?

* **9:44** Nsitali auno Mmalemba lanji la kala ukapali. † **9:46** Nsitali auno Mmalemba lanji la kala ukapali.

Bahi mùùve na munyu nkati mwenu na kila munu aikale na nnyake kwa amani.”

10

*Mahundo layâmba kulekana
(Matayo 19:1-12, Luka 16:18)*

¹ Yesu nkuuka anepo, nkuyamboka luhunde lwa Yoludani, nkuhwena chilambo cha Yudeya. Likuwa lya vanu nkummwenela kavila, nang'e nkuvahunda muchi chiunavele nnyambo wake.

² Bahi Mafalisayo vanji nkummwenela Yesu, nkummuja kwa kuninga uvachidoni, “Dachi, Sheliya ya Musa ìnaluhusu nnume unneka n'jawe?” ³ Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Dachi, Musa ánnaijije chamani?”

⁴ Vanang'o nkuhula kuchidoni, “Musa ániluhusu nnume umwing'a n'jawe talaka na kunneka.”

⁵ Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Musa ánilimba amuli aneyo ing'anya ya kukamajanga kwa mitima yenu. ⁶ Henga Nnungu pachiumbile chilambo, Nnungu ámmumbile munu nnume na mmahe. ⁷ Bahi ing'anya ya anelyo, nnume àmbenneka atatake na anyokwe, koka alundane na n'jawe, ⁸ na anevo vavili vâmbekuva mmili umo. Bahi anevo akee vavili kavila, henga nni mmili umo. ⁹ Bahi vavalundanyîje Nnungu, munu anavahapulanye.”

¹⁰ Pavainjidile kavila nng'ande, vakuhundwa vake nkummuja kuyamba alila lilove. ¹¹ Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Munu woheyo annêka n'jawe, nkunannomba mmahe yunji, aneyo àlalá

ugoni. ¹² Uchocho, mmahe annêka nng'andomwe nkulombwa na nnume yunji, aneyo àlálá ugoni.”

*Yesu àvabaliki vavana vajoko
(Matayo 19:13-15, Luka 18:15-17)*

¹³ Vanu nkumpelekejija Yesu vavana vajoko uchinga avabaliki kwa kuvavikila makono, henga vakuhundwa vake nkuvakalipila avala vanu. ¹⁴ Yesu pawene uchocho nkusunala, nkuvahaulila kuchidoni, “Valekange vavana vajoko vaide kwang'une, wala munavadvile, kwa kuva, Ufalume wa Nnungu nni wa vanu vavêle muchi vavana ava. ¹⁵ Nangu nînnyaulilanga uhiu kuva, munu woheyo akáupwechela Ufalume wa Nnungu malinga mwana n'joko, nanga pambeinjila anemwo.” ¹⁶ Anepo nkuvakumbatila avala vavana, nkuvavikila makono na kuvabaliki.

*Munu nkúpata
(Matayo 19:16-30, Luka 18:18-30)*

¹⁷ Yesu pánavele wauka, munu yumo nkuntuku-tila nkutindivala malundi, nkummuja kuchidoni, “Nkúhunda wambone, ngútende dachi uchinga ni-pate umi ukee na ntululilo?”

¹⁸ Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Ing'anya ntwani ùnguchema wambone? Nanga munu wambone ila Nnungu weka. ¹⁹ Ònidimala diamuli dya Nnungu dihaûla, ‘Unalale ugoni na unaive na unawalale na unahumye ushahidi wa kulambila na unatindinganyange na mweshimu atatako na anyoko.’ ”

²⁰ Munu aneyo nkunnyang'ula Yesu kuchidoni, “Nkúhunda, anelo lammalele ñnilakamula kutandilikila ujoko wangu.”

21 Yesu nkunnola, nkuntamwa, nkunnyaaulila kuchidoni, “Wako ùisaliwije na chinu chimo chukanambitenda. Hwena ukasumise vyammalele vyuvenavyo, koka dihela uveng’e amahuvani, anepo uchiuve na dimali kulihunde. Ukàmalila kutenda uchocho koka uide ungupapate.” 22 Ayula munu papilikene anelo nkukunyata kumeho, nkuuka akuno apoywèkè, ing’anya ávele na dimali dyohe namene.

23 Yesu nkulola mipata yammalele, nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, “Ìnikamajanga namene vakúpata kuinjila mu Ufalume wanga Nnungu!” 24 Vakuhundwa vake nkukangana malove lake. Yesu nkuvahaulila kavila kuchidoni, “Anavangu, ìnikamajanga namene kuinjila mu Ufalume wanga Nnungu!” 25 Ìnipeyapeya namene nnyama uvanchema ungamila kupita nchitonono cha chitotelo, kuliko nkúpata uinjila mu Ufalume wanga Nnungu.”

26 Vakuhundwa vake nkukangana namene, nkuujana, uvachidoni, “Nnani bahi ambehulûla kupohwa?”

27 Yesu nkuvalola nkuvahaulila kuchidoni, “Kwa dimongo dya chimunu ikáhululika, henga kwanga Nnungu ikávele uchocho, kwa kuva, Nnungu ànahulula kulatenda lammalele.”

28 Petulo nkunnyaaulila Yesu kuchidoni, “Lola, hwetu tùlekile vitukutuku vyammalele nkukupapata wako!”

29 Yesu nkuhauila kuchidoni, “Nangu nìnnyaaulilanga uhiu kuva, mmaisha alano la vino munu ailekîle kaya au anung'unuvake au alumbuvake au anyokwe au atata au vavana

au mawelu ing'anya yang'une na Malove Lambone, ³⁰munu aneyo àmbepunda kupata anelo lammalele myanda myamoja kupunda patandi chalumo na kubanihwa. Na mmahiku laïda àmbepata umi ukee na ntululilo. ³¹Henga vanu vohe vaonekâna hambi kuva vakulu, vâmbekuva va pahi, na vanu vohe vaonekâna hambi kuva va pahi, vâmbekuva vakulu.”

*Yesu àhaua mwanda watatu kuyamba kuhwa na kufufuka kwake
(Matayo 20:17-19, Luka 18:31-34)*

³²Yesu na vakuhundwa vake pávanavele nndila uvayomboka kuhwena ku Yelusalemu nang'e ánívalongolela. Vakuhundwa nkukangana na vanu vachivapapata nkuyopa. Yesu nkuvatwala kavila avala vakuhundwa kumi na mbili panyenje nkutandilika kuvahaulila habali dya mambo lámbenkòjà. ³³Nkuvahaulila kuchidoni, “Pilikananga! Tùvenkuyomboka kuhwena ku Yelusalemu, aneko Mwana wa Munu, àmbekamujwa mmakono la makuhani vakulu na vakúhunda Sheliya ya Musa. Vanang'o vâmbennyukumu kuhwa na kukamujwa mmakono la vanu vakávele Vayahudi. ³⁴Na vanang'o vâmbentendela mang'wanyu na kunsunila mata na kunsulubula na kummwalala. Henga liduva lya tatu lya kuhwa kwake àmbefufuka.”

*Kuyuwa kwanga Yakobo nawi Yohana
(Matayo 20:20-28)*

³⁵ Anepo Yakobo na Yohana vana vanga Sebedayo, nkummwenela Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Nkúhunda, tùlumbela ututendele chinu chitumbekuyuwa.”

³⁶ Yesu nkuvauja kuchidoni, “Mùlumbela nintendelange chamani?”

³⁷ Nkunyang'ula kuchidoni, “Paumbeikala nchiteng'u chako cha Ufalume muukulu wako, tuyuwa utuluhusu tuikale pamo na wako, yumo m'bali wa kunkono na yunji m'bali wa kunchinda.”

³⁸ Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Mwenu mukámaite chinu chimuyuwa! Dachì, muchimuhulule kupililila ibaniki inimbebanika nangu? Au kubatiswa ubatiso wa ibaniki muchi unimbebatiswa nangu?” ³⁹ Vanang'o nkunyang'ula kuchidoni, “Elo, tùnahulula.” Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Ibaniki inimbebanika nangu, lasima mupitile, na muchimubatiswe muchi chinimbebatiswa nangu. ⁴⁰ Henga kwa habali ya kuikala m'bali wangu wa kunkono au wa kunchinda anelo lakee madengo langu. Ila nafasi anedyo vàmbeikala vanu avala vávatanwèlè Atatangu.”

⁴¹ Vakuhundwa vanji kumi pavapilikene anelo, nkutandilika uvasunalila Yakobo na Yohana. ⁴² Yesu nkuvachema vakuhundwa vake, nkuvahaulila kuchidoni, “Mwenu mùnimala kuva avala vavalangîwa kuva vakulu va vanu vakávele Vayahudi, vávatawala vanu vao kwa dimongo na kuvatumikisa. ⁴³ Henga kwenu mwenu inave uchocho. Alembêla kuva nkulu mmwenu, àlembelewa ààve ntumishi wenu. ⁴⁴ Na

munu woheyo mmwenu alembêla ààve ntandi, àlembelewa ààve ntumwa wa yammalele. ⁴⁵ Kwa kuva, Mwana wa Munu akáidile unatumikiwa, henga àidile unatumikila na kuuhumya umi wake uchinga ùùve fidiya ya kukombolewa kwa vanu vohe.”

Yesu ànnamya Batolomayo, munu aputêle meho (Matayo 20:29-34, Luka 18:35-43)

⁴⁶ Yesu na vakuhundwa vake nkuhwika kuimanga ya Yeliko. Pavachiuka muimanga aneyo pamo na likuwa likulu lya vanu, munu yumo aputêle meho uvanchema Batolomayo mwana wanga Timayo áikele nnyenje indila wayuwa. ⁴⁷ Papilikene kuva Yesu wa ku Nasaleti àpita pachinu anepo nkutandilika kunonoha lidi wachidoni, “Yesu n'dukuluwe Nfalume Daudi,* nguvikile chididi!”

⁴⁸ Vanu vohe nkunkalipila uchinga anyalale, henga nang'e nkuhalija chihi kunonoha lidi wachidoni, “N'dukuluwe Nfalume Daudi, nguvikile chididi!”

⁴⁹ Yesu nkuimila, nkuhaura kuchidoni, “Ncheme.”

Bahi nkunchema ayula munu aputêle meho, nkunnyaulila kuchidoni, “Likamye ntima! Imila, anakuchema.” ⁵⁰ Batolomayo nkuyaha likoti lyake, nkuuluka, nkummwanela Yesu.

⁵¹ Yesu nkummuja kuchidoni, “Ùlembela niku-tendele chamani?”

* **10:47** Vayahudi vánnolela Masiya kuhaloka nnitawa lya Nfalume Daudi, njomana vànchema Yesu kuva n'dukuluwe Daudi.

Ayula munu aputêle meho nkunnyaulila kuchidoni, “Nkúhunda, ngùlebela ngupate kulola.”

⁵² Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Hwena, ing'ulupa yako ìnikulamya.”

Upala ayula munu aputêle meho, nkuhulula kulola, nkumpapata Yesu nndila.

11

*Yesu àingila ku Yelusalemu kwa kuhangalala
(Matayo 21:1-11, Luka 19:28-40, Yohana 12:12-*

19)

¹ Yesu na vakuhundwa vake pávanavele pepi na ku Yelusalemu, nkuva vavèlè pepi na chijiji cha Betifage na Besaniya, pepi na Lichinga lya Miseituni. Anepo Yesu nkuvatuma vakuhundwa vake vavili, ² nkuvahaulila kuchidoni, “Hwena chijiji chivêle muyo mwenu. Pamumbekuva umuinjila nchijiji anecho, munankoja mwana wa punda vampambilidìlè, akánambiikalwa na munu. Nnyungulange muide nawe apano. ³ Na munu akàmmuja kuva, ‘Mwadachi mùtenda uchocho?’ Nnyaulile kuva, ‘Nang'olo ànannembela na achian-nudise upano lukoto.’”

⁴ Bahi nkuhwena, nkunkoja mwana wanga punda vannyungilè nnyenje indila pepi na pannango. Pavachinnyungula, ⁵ vanu vanji vanaimidìle upopo nkuvauja kuchidoni, “Ing'anya ntwani mùnnyungula aneyo mwana wanga punda?” ⁶ Vakuhundwa nkuvayang'ula muchi chanavahaulidile Yesu na vanang'o nkuvaleka vakuhundwa vahwene nawe. ⁷ Nkumpelekejija Yesu aneyo mwana

wanga punda. Nkulaja dinguwo dyavo muha mwa ayula mwana wanga punda na Yesu nkuikala muha mwake. ⁸ Vanu vohe nkuilaja dinguwo dyavo nndila, na vanji dinavi dya milandi divanalumwile mmawelu. ⁹ Vanu vanalongoledile na avala vâchipapàtà nnyuma, nkuva uvanonoha malidi uvachidoni, “Atumbyangwe Nnungu! Ubalikiwe wako uîda kwa lina lya Nang'olo! ¹⁰ Ubalikiwe ufalume uîda wanga anakulwetu Daudi. Atumbyangwe Nnungu avêle muha kulihunde!”

¹¹ Yesu nkuinjila muimanga ya Yelusalemu nkuhwena ku Ing'ande yanga Nnungu, nkuilola saana kila chinu. Henga kwa kuva liduva livenkuswa, nkuuya kavila ku Besaniya chalumo na avala vakuhundwa vake kumi na mbili.

*Yesu àulani nnandi wa vihepo vya tini
(Matayo 21:18-19)*

¹² Ulyamba wake, pávanavele nkuuka ku Besaniya, Yesu nkuva na indala. ¹³ Nkuwona nnandi wa ntini kulehu kadiki ùvele na mahamba lohe. Nkuhwena unaulola panjika ùvele na chihepo chohecho. Pahwikile pepi, nkuukoja uvèlè chihi nanga chihepo, úumbele chihi mahamba weka, kwa kuva lakánavele mahiku la kupa vihepo vya tini. ¹⁴ Bahi Yesu nkuuhaulila nnandi kuchi-doni, “Kutandikila nelo na maduva lammalele munu anapate chihepo kusaloka kwakuwe.” Na vakuhundwa vake vânipilikana àlalá malove la-tangwele.

Yesu àvavinganga vakúsumisa nnuwani lwa Ing'ande yanga Nnungu

(Matayo 21:12-17, Luka 19:45-48, Yohana 2:13-22)

¹⁵ Pavakamwele pa Yelusalemu, Yesu nkuinjila nnuwani lwa Ing'ande yanga Nnungu, nkutandilika kuvavingangila pawelu vanu vammalele váchisumìsà na kusuma vitukutuku, anemwo. Nkudibinula dimesa dya vanu váchibadilì dihela, na viteng'u vya vanu váchisumìsà amunda. ¹⁶ Uchocho, ánivalimbija vanu vanainjije wala kuhumya vitukutuku nnuwani lwa Ing'ande ya Nnungu. ¹⁷ Bahi nkuvahunda wachidoni, “Ìnilembwa Mmalemba Lanaswe kuva, ‘Ing'ande yangu ìmbechemwa ing'ande ya kunnyuwila Nnungu ya vanu vammalele va pachilambo!’

Henga mwenu mùniipindikulanya nkuijuha kuva muchi lipanga lya kulipiha vakúpalaula!”

¹⁸ Makuhani vakulungwa na vakúhunda Sheliya ya Musa pavapilikene anelo, nkutandilika kutaha indila ya kummwalala Yesu. Henga váninnyopa kwa kuva likuwa lyammalele lya vanu vánikanganwa na mahundo lake.

¹⁹ Pachikamwele chinalyulo, Yesu pamo na vakuhundwa vake nkuuka paimanga aneyo.

Lihundo liyâmba nnandi wa ntini uyumîle

(Matayo 21:20-22)

²⁰ Ulyamba na mambumbu, pávanavele nkuh-wena, nkuwona ntini wammalele uyumîlè, kutandikila kulikolo. ²¹ Petulo nkuukumbukila,

nkunnyaaulila Yesu kuchidoni, “Nkúhunda, lola aula ntini uulanîte ùniyuma!”

²² Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, “Nkulupilange Nnungu. ²³ Nangu nînyaaulilanga uhiu kuva, munu akàlihaulila lichinga alino, ‘Uka apano ukaliyahe m’bahali,’ na ikàva àtangola malove anelo bila kuva na lipamba muntima mwake, na nkùkulupila kuva lammalele látangwèlè lachilatendeke, muhiu lachilatendeke. ²⁴ Bahi ing’anya ya anelo, nangu nînyaaulilanga kuva, pamuyuwa kwajili ya chinu fulani chimulembela, kulupilanga kuva mùnipwechela, na kwa kutenda uchocho bahi lachilatendeke muchi chimuyuwite. ²⁵ Na mwenu pamunyuwa Nnungu, ikàva mùvele na lituku na munu fulani, bahi nsamehe uchinga Atata wenu avêle kulihunde ansamehe na mwenu makosa lenu. ²⁶ Henga mwenu mukanavasamehe vanu vanji, uchocho na Atata wenu avêle kulihunde akambensamehe mwenu makosa lenu.”

*Mamulaka langa Yesu làhaloka kwachi
(Matayo 21:23-27, Luka 20:1-8)*

²⁷ Yesu pamo na vakuhundwa vake nkukamola kavila ku Yelusalemu. Bahi Yesu pánavele nkwonga nnuwani lwa Ing’ande ya Nnungu, makuhani vakulungwa na vakúhunda Sheliya ya Musa na vasele va Vayahudi, nkummwenela. ²⁸ Nkummuja kuchidoni, “Úlatenda alano kwa mamulaka ntwani? Na nnani akupêle mamulaka la kulatenda?”

²⁹ Henga Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Nanani uchocho nîmbemmujanga chinu chimo. Mukànguyang’ula nguchininyaule, ngùlatenda

alano kwa mamulaka ntwani. ³⁰ Dachi, mamulaka langa Yohana Nkúbatisa la kubatisa láhaleke kulihunde au kwa vanu? Nguhaulile.”

³¹ Vanang'o nkutandilika kuujana vene kwa vene uvachidoni, “Tukàhaua kuva, láhaleke kulihunde, àmbetuuja kuva, ‘Hambi, mwadachi mukánankulupidile?’ ³² Na tukáhulula kuhaua kuva láhaleke kwa vanu.” Vátangwele uchocho kwa kuliyopa likuwa lya vanu, kwa kuva, vanu vammalele vánakulupila kuva Yohana Nkúbatisa ni nabii wa Nnungu. ³³ Bahi nkunyang'ula Yesu kuchidoni, “Hwetu nanga patumaite.” Na Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Nanani uchocho nikambennyaulila kuva ngùlatenda alano kwa mamulaka ntwani.”

12

Nfano wa vakúlima va welu wa misabibu (Matayo 21:33-46, Luka 20:9-19)

¹ Yesu nkutandilika kutangola navo kwa mifano, “Munu yumo álimile welu wa misabibu. Nkuudinguhija lingongo, na ching'ati welu nkuhimba lipondo lya kuminyila sabibu, nkudenga nnala wa kuikala valinsi va welu. Nkuukodisa kwa vakúlima, nkuhwena mwanda wa kulehu. ² Paukamwele nchela wa sabibu, nkuntuma ntumishi wake yumo kwa avala vakúlima, uchinga akatwale sehemu ya vihepo vya mmwelu wake. ³ Avala vakúlima nkunkamula, nkumpanya, nkumminganga chihi makono weka. ⁴ Bahi mwene welu nkuntuma kavila ntumishi yunji, aneyo nkumpanya mmuti na kuntendela vya kuhakalanga.

⁵ Mwene welu nkuntuma ntumishi yunji kavila, aneyo nanang'e nkummwalala. Nkuvatuma vatumishi vanji vohe, vanji vānivapanya na vanji nkuvawalala. ⁶ Mwene welu nkuisaliwa chihi na munu yumo wakuntuma, na aneyo ávele mwanawe, wantamwa. Kuntululilo nkuntuma aneyo wachidoni, 'N̄nimala kuva mwanangu vachivamweshimu.' ⁷ Henga avala vakúlima nkuhulanila kuchidoni, 'Ayu njo mwene mapala la welu auno. Bahi leka tummwalale koka auno welu ùùve mapala letu!' ⁸ Bahi nkunkamula, nkummwalala, nkunnyaha pawelu aula welu wa misabibu."

⁹ Bahi Yesu nkuuja kuchidoni, "Dachi, mwene welu pambeida àmbevatenda dachi avala vakúlima? Àmbeida koka avawalale aneyo vakúlima na aneyo welu avakodise vanu vanji. ¹⁰ Dachi, mukásomile Malemba alano?

'Liyanga lihítwîje na vakúdenga, hambí lìjukile kuva liyanga likulu lya paindumba, lya muhimu kupunda lammalele.

¹¹ Na Nang'olo njo atendíle chinu anecho, na ìyonekana kuva lisaibu pameho petu.' "

¹² Makuhani vakulu, na vakúhunda Sheliya yanga Musa na vasele vānimala kuva aneyo nfano ùvamba vanang'o. Nkulembela unkamula, henga nkuyopa likuwa lya vanu. Nkunneka, nkuukananga.

*Yesu àujwa kuyamba kulipa kodi
(Matayo 22:15-22, Luka 20:20-26)*

13 Bahi Mafalisayo fulani na vanu vanji va nnikuwa Iya Helode* nkutumwa kwanga Yesu uchinga vakanteye kwa malove lake.

14 Nkummwenela, nkunnyaaulila kuchidoni, “Nkúhunda, tùnimala kuva wako nni munu wa uhiu, na wala nanga pauyopa ukulu wanga munu, kwa kuva, nanga paulola kumeho kwanga munu, henga ùhunda chihi kwa uhiu kuyamba indila yanga Nnungu. Tuhaulile, dachi, Sheliya ya Musa ìnatuluhusu uhumya kodi kwa Nfalume wa Loma† au ikátuluhusu?”

15 Henga Yesu ániimala ulamba wavo, nkuvahaulila kuchidoni, “Mwadachi munangulinga? Idanayo hela niilole.”

16 Nkumpelekejija hela. Yesu nkuvauja kuchidoni, “Dachi, ing’ope aino na lina alino lilembwíje apano lyanga nnani?”

Nkunyang’ula kuchidoni, “Vya Nfalume wa Loma.” 17 Bahi Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Bahi la Nfalume wa Loma mwing’e Nfalume wa Loma na la Nnungu mwing’e Nnungu.” Vanang’o nkunkangana namene.

Yesu àujwa kuyamba kufufuka

(Matayo 22:23-33, Luka 20:27-40)

18 Bahi Masadukayo, vanu vahaùla kuva nanga ufufulo wa vanu vahwíle, nkummwenela Yesu, nkummuja kuchidoni, 19 “Nkúhunda, Musa átulaijije uvila, ‘Nnume akàhila nkunneka n’jawe

* **12:13** Vanu va likuwa Iya Helode nni vanu váchitamwa namene utawala wa familiya yanga Helode Nkulu na Helode Antipasi mwanawe. † **12:14** Nsitali auno ùlembwíje Kaisali, kuyamba lina Iya cheo cha Nfalume nkulu wa Loma.

bila kummelekela mwana, nnung'une wake àlembelewa annombe aneyo mmahe wannekile nkuluwe, uchinga ammelekele nkuluwe vavana.'
²⁰ Bahi pávele na vana saba va chilume va litumbo limo, ntandi nkunnomba mmahe, henga nkuhila chihi bila kummelekela mwana. ²¹ Na mwana wavili nkwenenda makande kwanga ayula mmahe wannekile nkuluwe, nanang'e nkuhila bila kummelekela mwana. Na mwana watatu nanang'e nkuva uchocho. ²² Vammalele saba vanannombile nkuhila bila kummelekela mwana ayula mmahe. Kuntululilo ayula mmahe nanang'e nkuhila. ²³ Dachì, liduva livambefufuliwa vanu vahwîle ayula nkongwe àmbekuwa wanga nnani? Kwa kuva, vammalele saba váníikalana nawe." ²⁴ Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Mwenu mùnakumbika ing'anya nanga pamulamaite Malemba Lanaswe wala dimongo dyanga Nnungu. ²⁵ Kwa kuva, vanu vahwîle pavambefufuka, nanga pavambelomba wala kulombwa, ila vambekuwa muchi malaika va kulihunde. ²⁶ Na kwa habali ya kufufulwa kwa vanu vahwîle, dachi mukásomile nchitabu cha Sheliya yanga Musa, àlalá malemba latâna kuyamba chihole chichiyaka moto? Nnungu ányaulidile Musa kuva, 'Nangu njo Nnungu wanga Iblhimu, Nnungu wanga Isaka na Nnungu wanga Yakobo.' ²⁷ Nang'e akávele Nnungu wa vanu vahwîle, henga nang'e nni Nnungu wa vanu vumi. Mwenu mùnikosela namene."

Amuli ing'ulu

(Matayo 22:34-40, Luka 10:25-28)

28 Nkukamola munu yumo nkúhunda Sheliya yanga Musa, nkupilikana chivayang'ulana Yesu na Masadukayo. Ayula munu ánimala kuva Yesu àvayang'wile saana, nkuhumila, nkummuja kuchidoni, “N'diamuli dyammalele, ing'ulu ilida?” 29 Yesu nkunyang'ula kuchidoni, “Amuli ing'ulu nni aino, ‘Pilikana wako chilambo cha Isilaeli! Nang'olo Nnungu wetu njo Nang'olo weka. 30 Ntamwe Nang'olo Nnungu wako kwa ntima wako wammalele na kwa isungu yako yammalele na kwa ding'ano dyako dyammalele na dimongo dyako dyammalele.’‡ 31 Na amuli yavili nni aino, ‘Ntamwe nnyako malinga chiulitamwa umwene.’§ Nanga amuli inji ing'ulu namene kupunda adino.”

32 Bahi ayula nkúhunda wa Sheliya yanga Musa nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Elo, Nkúhunda! Ûtangwele muhiu kuva Nnungu nni yumo bahi, wala nanga yunji ila nang'e weka. 33 Kuntamwa Nnungu kwa ntima wako wammalele na kwa ding'ano dyako dyammalele na kwa dimongo dyako dyammalele na kuntamwa nnyako malinga chiulitamwa umwene, kùnafala namene kupunda kunhumija Nnungu sadaka dya kupija inyama na sadaka dinji dyammalele.” 34 Yesu pawene kuva àyang'wile saana, nkunnyaulila kuchidoni, “Wako ukávele kulehu na Ufalume wanga Nnungu.”

Na kutandikila anepo nanga munu yunji analingile kummuja kavila chinu chinji.

‡ 12:30 Makumbuso 6:4-5. § 12:31 Valawi 19:18.

*Kilisto ni nnani?
(Matayo 22:41-46, Luka 20:41-44)*

³⁵ Yesu pachihunda nnuwani lwa Ing'ande yanga Nnungu nkuuja kuchidoni, “Mwadachi vakúhunda Sheliya yanga Musa vâhaua kuva Kilisto nni N'dukuluwe Nfalume Daudi?
³⁶ Umumu Wanaswe ánimwongosa Daudi kutangola kuchidoni, ‘Nang'olo ányaulidile Nang'olo wangu, Ikala m'bali wangu wa kunkono, mpaka panimevavika amongo vako pahi makumbatu lako.’

³⁷ Nfalume Daudi mwene ànchema Kilisto, ‘Nang'olo.’ Hambì ìmbehululika dachi Kilisto ààve n'dukuluwe?”

Na likuwa lya vanu vâmpilikanila Yesu kwa kuhangalala.

*Yesu àvaduma vanu valyongolele na vakúhunda Sheliya
(Matayo 23:1-36, Luka 20:45-47)*

³⁸ Yesu panavenkuhunda, nkuhaua kuchidoni, “Lyongolelange na vakúhunda Sheliya yanga Musa, vanang'o vânatamwa namene kwonga akuno vawètè dinguwò dindehu na kusalimiwa kwa eshima kusakoni, ³⁹ na kuikalanga nafasi dya kweshimika n'ding'ande dya kunnyuwila Nnungu na mmiteng'u vya muyo n'ding'ole.
⁴⁰ Vâvapakanyola dimali dyavo anannidi na kulitenda kuva vambone kwa kuyuwa namene! Bahi ing'anya ya anelyo, liduva lya hukumu vâmbepata asabu ing'ulu namene kupunda vanu vanji.”

Sadaka yahumije mmahe nannidi
(Luka 21:1-4)

⁴¹ Yesu áikele pepi na lisanduku lya sadaka. Nkuvona vanu vohe uvahumya dihela na kuditaya nnisanduku lya kutaya sadaka. Na akúpata vohe váhumije dihela dyohe. ⁴² Bahi nkwidá mmahe yumo nannidi, mmahuvani, nkuhumya disendi dimbili. ⁴³ Apala Yesu nkuvachema vakuhundwa vake nkuvahaulila kuchidoni, “Nangu nìnyaulilanga uhiu kuva, nannidi ayuno mmahuvani àhumije sadaka ing’ulu namene kupunda vanu vammalele vatâya dihela nnisanduku lya sadaka. ⁴⁴ Kwa kuva, vanu vanji vammalele vâhumije chihi avila viyenjejêke n'dimali dyavo, henga ayu mmahe pamo na umahuvani wake, àhumije vyammalele vyavenavyo.”

13

Yesu àhauila namuna chiimbeondongwa Ing'ande ya Nnungu

(Matayo 24:1-21,29-35, Luka 21:5-33)

¹ Yesu pachiuka nnuwani lwa Ing'ande yanga Nnungu, yumo wa avala vakuhundwa vake nkunnyaaulila kuchidoni, “Nkúhunda, lola mayanga alano na ding'ande adino chidikatapele!”

² Yesu nkunnyaaulila kuchidoni, “Dachi, ùenkudyona adi ding'ande ding'ulungwa? Wala nanga liyanga limbeisalîla muha liyanga linji, kila liyanga limbematohijwa pahi.”

³ Bahi Yesu panaikela muha Lichinga lya Miseituni kuloja ku Ing'ande yanga Nnungu, Petulo na Yakobo na Yohana na Anduleya

nkummuja paweka kuchidoni, ⁴ “Tuhaulile, vitukutuku anevyo vîmbehumila chakani? Na chimaiho ntwani chibelangûja kuva vitukutuku anevyo vîvele pepi kuhumila?”

⁵ Yesu nkutandilika uvahaulila kuchidoni, “Lyongolelange uchinga munahochejwe. ⁶ Kwa kuva, vanu vohe vâmbeida uvalitenda kuva vanang'o njo nangu, uvahaula kuva, ‘Nangu njo Kilisto.’ Vanu anevo vâmbevahocheja vanu vohe. ⁷ Pàmumbepilikana habali dya ing'ondo na manyinyi la ing'ondo, henga munayo. Anelo lasima laide, henga aula ntululilo ukánambikamola. ⁸ Chilambo chimo chîmbepanyana na chilambo chinji, ufalume umo ùmbepanyana na ufalume unji. Sehemu dyohe dya chilambo òmbekuwa na nndengendo wa chilambo, uchocho pàmbeekuwa na indala ing'ulu. Na anelo lammalele làvele muchi kulindamuka kwa uchungu wa kuveleka.

⁹ Henga mwenu lyongolelange. Kwa kuva, vanu vâmbenkamulanga mwenu na kumpelekejanga n'ding'umbi, na kunsulubulanga n'ding'ande dya kunnyuwila Nnungu. Mùmbeimila muyo mwa vakulu vao na vafalume ing'anya yang'une uchinga mupate kuva mmashahidi vangu kwa vanang'o. ¹⁰ Henga Malove Lambone lasima layanjajwe nahoti mmilambo vyammalele kabla ukánambikamola aula ntululilo. ¹¹ Pamumbekamulwa na kupelekejwa unasitakiwa n'ding'umbi dyavo, munave na lipamba namuna chimumbewena unatanga. Henga mwenu tangola chihi alila limumbepewa upala, kwa kuva, akee mwenu mumbetangôla, ila nni Umumu Wanaswe. ¹² Munu achiantengeleke

nnung'une awalalwe, na atata achiantengeleke mwanawe awalalwe. Na vana vàmbevapindikuka vávavelèkè na kuvatenda vawalalwe. ¹³ Vanu vammalele vàmbeemmenganga mwenu ing'anya yang'une. Henga ambepililila mpaka kuntululilo aneyo njo ambepôhwa.”

¹⁴ Bahi munu ambesôma chitabu achino, àlembelewa apilikanihe saana mana ya malove laïda. Anepo Yesu nkuhweneha kutangola wachidoni, “Mùmbechona chinu chanahawile nabii Danieli, chinu chiitênda Ing'ande ya Nnungu kuva najisi chiimijjwè pachinu pakálembelewa, yani pa Ing'ande ya Nnungu. Anepo vavelênge kuchilambo cha ku Yudeya vatukutile kumachinga. ¹⁵ Na munu avêle muha ing'ande analitinike kwa kutukutula nng'ande unatwala vitukutuku vyake. ¹⁶ Na munu avêle kumawelu anaueye kukaya unatwala lijoho lyake. ¹⁷ Ole wavo amahe vavêle na vitumbo na vayong'êja mmahiku anelo! ¹⁸ Nnyuwange Nnungu uchinga anelo lànahumile mmahiku la chipwepwe. ¹⁹ Kwa kuva, mmahiku anelo kùmbekuva na ibaniki ing'ulu ikánambipwawa kutandikila Nnungu pachiumbile chilambo mpaka vino, na ibaniki malinga aneyo ikámbehumila kavila. ²⁰ Kuikave Nang'olo akáinjipiha isabu ya mahiku àlalá la ibaniki, akánapwawe munu kananga yumo achichiapohwe. Henga ing'anya ya vanu vake vávatondwèlè, Nnungu àniinjipiha mahiku anelo.

²¹ Anepo munu akànyaulila kuva, ‘Lola, Kilisto àvele apano,’ au ‘Àvele apala,’ munakulupile. ²² Kwa kuva, vàmbeida vanu vambelilambilila kuva vanang'o njo Kilisto, uchocho vàmbeida

manabii va kulambila. Vanu anevo vàmбетenda vimaiho na masaibu, uchinga ikàhululika vapate kuvahocheja ata vanu vávatondwèlè Nnungu. ²³ Henga mwenu lyongolele. Nangu òninnyaulilanga kabla anelo lammalele lakànambihumila.

²⁴ Henga lakàmalilika maduva la kubanika, liduva limbekuva chihi na lupi na mwedi nanga paumbelangaja ²⁵ na dinondwa dimbematoka kuhaloka kumahunde na vitukutuku vyammalele vya kumahunde vivèle na dimongo, vimbetikinyika. ²⁶ Anepo njo vanu pavambemwona Mwana wa Munu avèlè mmahunde waida, akuno avèlè na dimongo ding'ulu na ukulu. ²⁷ Anepo àmbevatuma malaika vake mmibali ncheche ya chilambo unavalapola vanu vake vávatanndwèlè kuhaloka nchilambo chammalele.

²⁸ Bahi kwa nnandi wa vihepo vya tini lihundange nfano auno. Dinavi dyake padhipuka na kulikwasula mahamba, mwenu mùnamala kuva chihuku chivele pepi. ²⁹ Na mwenu uchocho, pamumbelona ulahumila anelo laninnyaulidile, bahi mumale kuva uhiku wa kwida kwake ùvele pepi kukamola, tena ùvele chihi pannango. ³⁰ Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, vanu va chivèlèkwà achino vakambepita, mpaka palambetimila anelo lammalele. ³¹ Kumahunde na chilambo vimbepita, henga malove langu lakambepita mwiko.”

*Atata Nnungu bahi njo amaîte liduva lyene
(Matayo 24:36-44)*

³² “Henga kuyamba liduva au uhiku wene anewo, nanga munu amaîte, ata malaika va

kulihunde nanga pavamaite, wala Mwana nanga pamaite, henga Atata weka njo amaite. ³³ Lyongolelange, na muve meho, kwa kuva, nanga pamukameke uhiku ulambehumila anelo. ³⁴ Ìmbekuva muchi munu aûka pakaya yake nkuhwena mwanda na kuvalekela vatumishi vake mamulaka lake, kila yumo na madengo lake, na nkunnyaulila nlinsi wa pannango ààve meho. ³⁵ Bahi mùùve meho, kwa kuva, mukákameke nang'olo mwene kaya àmbeuya chakani, panji ìmbekuva chinalyulo, au ching'ati chilo, au mambumbu na panji ulyamba. ³⁶ Bahi mùùve meho uchinga akàida akuno akannaidilè anankoje mulèlè luwono. ³⁷ Laninnyaulilanga mwenu, nìvahaulila na vammalele, mùùve meho!”

14

*Ntemelo wa kummwalala Yesu
(Matayo 26:1-5, Luka 22:1-2, Yohana 11:45-53)*

¹ Láisalidile maduva mavili kuhwikila Sikukuu ya Pasaka na ya Mikate Ikátaijwe Hamila. Makuhani vakulu na vakúhunda Sheliya yanga Musa vátaha indila ya kunkamula Yesu kwa ulamba, uchinga vammwalale. ² Kwa kuva, váhaua kuva, “Tunankamule pasikukuu uyopa vanu vànataya timbwili.”

Yesu àmiminiwa mahuta la kunung'ila aneko ku Besaniya

(Matayo 26:6-13, Luka 7:36-50, Yohana 12:1-8)

³ Yesu pánavèlè ku Besaniya, muing'ande yanga Simoni ánavele mmangundula walya, nkuida mmahe yumo ananyakwile chupa chikatapele

namene chikatapajîjwe kwa mayanga la alabasta chivêle na mahuta la kunung'ila namene la kugalika. Nkumbandula chisibo cha anecho chupa, nkumiminila mahuta mmuti mwa Yesu. ⁴ Vanu vanji vânavele apala nkutunduwila mmitima yavo, nkuva uvapwahikanga uvachidoni, “Mwadachi kwondonganga uvila mahuta? ⁵ Kwa kuva, alano mahuta ikanihululika kusumiswa kwa dihela dyohe namene, nkuveng'a amahuvani.”* Bahi nkunkalipila namene ayula mmahe.

⁶ Henga Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Nnekange, mwadachi mûnankambyakambya? Nang'e àngutendedile lyambone. ⁷ Amahuvani mûmbekuva navo maduva lammalele, bahi mûnahulula chihi kuvayangata kila pamulembela, henga nangu nikambekuva na mwenu maduva lammalele. ⁸ Nang'e àtendile chahulwile, ànilongolela kuupaka mmili wangu mahuta uchinga autayalishe kwajili ya kuusika. ⁹ Nangu nînyaulilanga uhiu kuva, kila pachinu pâmbehubilîwâ Malove Lambone nchilambo chammalele, na alino lyatendile ayuno mmahe lîmbetambulanga kwa kunnyimukila nang'e.”

*Yuda àkubali kuntengeleka Yesu
(Matayo 26:14-16, Luka 22:3-6)*

¹⁰ Anepo Yuda Isikaliote, ayula yumo wa avala vakuhundwa kumi na mbili, nkuhwena kwa makuhani vakulu, uchinga antengeleke Yesu.

* **14:5** Munsitali auno Mako àlembile “dinali 300.” Munu álipwa dinali imo kwa madengo la kawaida la liduva limo. Hambi dinali 300 nni sawa na nshahala wa kawaida wa malipo la maduva 300.

¹¹ Makuhani vakulungwa pavapilikene habali aneyo nkuhangalala namene, nkuahidi kuva vambemwing'a dihela. Bahi Yuda nkutandilika kutaha wasa wa kuntengeleka Yesu.

Yesu àlauja pachakulya cha Pasaka kuva Yuda achiantengeleke

(Matayo 26:17-25, Luka 22:7-14, 21-23, Yohana 13:21-30)

¹² Liduva litandi lya Sikukuu ya Mikate Ikátajwe Hamila, liduva lyasinjwa ungangolo wamwana wa Pasaka, vakuhundwa vake nkummuja kuchidoni, “Ùlembela tukakwandalile kwachi chakulya cha Sikukuu ya Pasaka?”

¹³ Bahi Yesu nkuvatuma vakuhundwa vake vavili, nkuvahaulila kuchidoni, “Hweneng'ana kumanga, aneko muchimukojane na nnume yumo anyakwîle chilongo cha medi. Mpatatange aneyo munu, ¹⁴ mpaka muing'ande yambeinjila, koka munnyaulile mwene ing'ande kuva, ‘Nkúhunda ànauja kuva, chivele kwachi chumba chinimbelila chakulya cha Sikukuu ya Pasaka chalumo na vakuhundwa vangu?’ ¹⁵ Nanang'e achiannanguje chumba chikulungwa cha muha, chiandaliwije tayali, chivèle na kila chinu. Twandalile anemwo chakulya.”

¹⁶ Vakuhundwa vake nkuuka, nkuhwena kumanga, nkunakoja kila chinu chivèle muchi chavahaulidile Yesu, nkwandalila chakulya cha Sikukuu ya Pasaka. ¹⁷ Pachikamwele chinalyulo, Yesu pamo na vakuhundwa vake kumi na mbili nkukamola. ¹⁸ Pávanavèlè nkulya, Yesu nkuhaula kuchidoni, “Nangu nìnnnyaulilanga

uhii kuva, munu yumo mmwenu âlya pamo na nangu, àmbengutengeleka.” ¹⁹ Vakuhundwa vake nkuva na nnihindambi, nkutandilika yumo-yumo kummuja kuchidoni, “Dachi, nikee nangu?” ²⁰ Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Nni yumo mmwenu kumi na mbili, achahwîja nkate munkungu pamo na nangu. ²¹ Mwana wa Munu àmbekuhwa malinga chiilembwije Mmalemba Lanaswe kumwamba nang'e, henga ole wake munu ayula antengelêka Mwana wa Munu! Ikàvele wasa kwa munu aneyo kuikave akavelekwa.”

Chakulya cha Nang'olo

(Matayo 26:26-30, Luka 22:14-20, 1 Vakolinso 11:23-25)

²² Yesu na vakuhundwa vake pavanavele nkulya, Yesu nkutwala nkate, nkunshukulu Nnungu, nkuumeya, nkuveng'a vakuhundwa vake, wachidoni, “Twalanga, auno njo mmili wangu.” ²³ Nkutwala chikombe chivêle divayi, nkunshukulu Nnungu, nkuveng'a, na vammalele nkukumbila nchikombe anecho. ²⁴ Nkuvahaulila kuchidoni, “Aino njo myadi yangu imaiha lilailano lya Nnungu na vanu vake, imwadilika kwajili ya vanu vohe. ²⁵ Nangu nînyaulilanga uhiu kuva, nikambekumbila kavila divayi mpaka liduva alila linimbekumbila divayi dyahambi mu Ufalume wa Nnungu.” ²⁶ Bahi pavamalidile kwimba luhimu, nkuhumananga pawelu, nkuhweneng'ana ku Lichinga lya Miseituni.

*Yesu àlauja kuva Petulo achiankane
(Matayo 26:31-35, Luka 22:31-34, Yohana 13:36-38)*

²⁷ Bahi Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, “Mwenu mmammalele nmembeleka kungukulupila, malinga chahawile Nnungu Mmalemba Lanaswe kuva, ‘Nimbempanya nchunga, na angandolo vambemwadilikana.’

²⁸ Henga panimbefufuka, nimbennongolela uhwena ku Galilaya.” ²⁹ Petulo nkunnyaaulila Yesu kuchidoni, “Ata kuiva vammalele uvava na lipamba na wako nkukuleka, henga nangu nikambekuleka!” ³⁰ Yesu nkunnyaaulila Petulo kuchidoni, “Nangu nikuhaulila uhiu kuva, chilo uchino cha nelu, kabla ung’uku akànambikongovela myanda mivili, wako ùmbekuva ungukanilè myanda mitatu.” ³¹ Henga Petulo kuhimya kwa dimongo wachidoni, “Ata kungulembelewa kuhwa chalumo na wako, nangu nikambekukana ng’o.” Na vakuhundwa vammalele nkutangola uchocho.

*Kuyuwa kwanga Yesu mmwelu wa Getisemane
(Matayo 26:36-46, Luka 22:39-46)*

³² Yesu na vakuhundwa vake nkuhwika pawelu uvauchema Getisemane. Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, “Ikalanga upano nangu panimbehwena unayuwa.” ³³ Anepo Yesu nkuntwala Petulo na Yakobo na Yohana. Yesu nkutandilika kuyuvala na kukambakamba muntima. ³⁴ Nkuvahaulila kuchidoni, “Ntima wangu ùvele na nnihindambi likulu, pepi na kuhwa. Bahi ikalanga apano, mùùve meho.”

³⁵ Yesu nkuhwena muyo kadiki, nkumatoka kwa kuhunama, wayuwa kuva ikàhululika uhiku aula wa kubanika untapuke. ³⁶ Yesu nkutangola kuchidoni, “Atata, kwakuwe lammalele lànahululika, bahi ngùyuwa ungunyemye na ibaniki iîda! Henga unatende muchi chingulembela nangu, ila tènda muchi chulembela wako umwene.”

³⁷ Bahi Yesu nkuvahwenela avala vakuhundwa vake vatatu, nkuvakoja valèlè luwono. Yesu nkummuja Petulo kuchidoni, “Simoni, dachi ùnilala? Nanga pauhulwile kucheja kananga lisaa limo? ³⁸ Bahi chejanga na kuyuwa uchinga pamumbelingwa munatende masambi, isungu inalembela henga mmili unadabadanga.”

³⁹ Yesu nkuhwena kavila unayuwa, watangola chihi malove ulâla. ⁴⁰ Bahi Yesu nkuhwena kavila kwa vakuhundwa vake nkuvakoja valèlè luwono, kwa kuva meho lavo láumbele luwono, na wala nanga pavanamaite lya kunnyang'ula.

⁴¹ Bahi Yesu nkuvahwenela vakuhundwa vake mwanda wa tatu nkuvahaulila kuchidoni, “Dachi, mmechinkwona na kupumulila? Bahi hambu uhiku ùnikamola! Lola, Mwana wa Munu, àhwena unakamujwa mmakono la vanu vavêle na masambi. ⁴² Na ayula angutengelêka àvele pepi, bahi takatukanga tuhweneng'ane.”

Kukamulwa kwanga Yesu

(Matayo 26:47-56, Luka 22:47-53, Yohana 18:3-12)

⁴³ Bahi Yesu kabla akànamalila kutangola, upala nkukamola Yuda, yumo wa vakuhundwa vake kumi na mbili pamo na likuwa lya vanu

ványakwilè mapanga na dindonga. Vanu anevo vátumwije na makuhani vakulu na vakúhunda Sheliya yanga Musa na vasele va Vayahudi. ⁴⁴ Ayula nkútengeleka ávapele avala vanu chimaiho wachidoni, “Munu ayula unimbem'busu, njo nang'e, nkamule na munchunge saana.”

⁴⁵ Bahi Yuda pakamwele, nkummwenela mwalehu Yesu, nkuchidoni, “Nkúhunda!” Bahi nkum'busu. ⁴⁶ Bahi anevo vanu nkunkamula Yesu na kunnyunga. ⁴⁷ Henga nkuhundwa yumo muavala vánavele apala nkuhalamola upanga wake nkunchekeka likutu ntumwa wanga Kuhani Nkulu. ⁴⁸ Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Mwadachi mùidile unangukamula akuno munyakulèngè mapanga na dindonga muchi nangu nkúpalaula? ⁴⁹ Maduva lammalele nangu ngúvele pamo na mwenu nnuwani lwa Ing'ande yanga Nnungu unguhùndà na wala nanga pamunangukamwile. Henga alano làvenkutendeka uchinga Malemba Lanaswe latimile.”

⁵⁰ Anepo vakuhundwa vake vammalele nkunneka, nkutukuta.

⁵¹ Henga kijana yumo anawete chihi shuka áhwenaha chihi kunnondola Yesu. Pavalingile kunkamula, ⁵² nang'e nkuileka shuka, nkutukuta chihi lukundumwandu.

*Yesu muyo Lukumbi Lukulu lwa Vayahudi
(Matayo 26:57-68, Luka 22:54-55, 63-71, Yohana
18:13-14, 19-24)*

⁵³ Bahi vanang'o nkumpelekeja Yesu kwa Kuhani Nkulu. Anepo nkukojana makuhani vakulu na vasele va Vayahudi pamo na vakúhunda Sheliya yanga Musa. ⁵⁴ Petulo nkuva wannondola

Yesu kwa kulehu, nkwenda nnuwani lwa lukumbi lwa Kuhani Nkulu, nkuikala pamo na valinsi wayota moto. ⁵⁵ Bahi makuhani vakulu na vajumbe vammalele va Lukumbi Lukulu lwa Vayahudi nkutaha ushahidi wa kunsitaki Yesu uchinga vammwalale, henga nanga pavanapete.

⁵⁶ Vanu vohe nkuhumya ushahidi wa kulambila kumwamba Yesu, henga ushahidi wavo únitindana. ⁵⁷ Ata vanu vanji nkuimila, nkuhumya ushahidi wa kulambila kumwamba Yesu, uvachidoni, ⁵⁸ “Hwetu túnimpilikana wahaula kuva, ‘Nangu nímbebamola Ing'ande aino ya Nnungu idengwîje na vanu, na mmaduva matatu nímbeidenga inji ikádengwije na vanu.’ ” ⁵⁹ Henga pamo na anelo, ushahidi wavo únitindana.

⁶⁰ Anepo Kuhani Nkulu nkuimila paching'ati pavo nkummuja Yesu kuchidoni, “Dachi, wako ukee na lilove lya kuyang'ula kwamba anelo lavakusitaki ava vanu?” ⁶¹ Henga Yesu nkunyalala chihi nanga kuyang'ula lilove. Kuhani Nkulu nkummuja kavila kuchidoni, “Dachi, wako njo Kilisto, Mwana wa Nnungu, Nnungu Atumbyangîka?” ⁶² Yesu nkuyang'ula kuchidoni, “Nangu njo nang'e! Mwenu muchimumwone Mwana wa Munu aikèlè m'bali wa kunkono wa Nnungu Avèle na Dimongo, uchocho muchimumwone avèlè mmahunde waida.” ⁶³ Anepo Kuhani Nkulu nkupapula dinguwu dyake, nkuhaua kuchidoni, “Dachi, pàvele ing'anya ntwani kavila ya kuvataha mashahidi? ⁶⁴ Mwenu mmene mùnipilikana chankufwile Nnungu! Hambi mwòna dachi?” Vammalele nkunnyukumu kuva, àlembelewa

ahwe.

⁶⁵ Vanu vanji nnikuwa alila nkutandilika kunsunila Yesu mata, nkun'diva kumeho na kumpanya ding'ondi, uvannyaulila kuchidoni, “Lauja, nnani akupanyile!” Na valinsi navanang'o nkuntwala Yesu nkumpanya makofi.

*Petulo ànkana Yesu
(Matayo 26:69-75, Luka 22:56-62, Yohana 18:15-18,25-27)*

⁶⁶ Bahi Petulo pánavele pahi, nnuwani lwa lukumbi, nkuida ntumishi yumo mmahe, ntumishi wanga Kuhani Nkulu. ⁶⁷ Pammwene Petulo wayota moto, nkumpalambahija meho, nkuchidoni, “Na wako uchocho úvele pamo na Yesu wa ku Nasaleti.” ⁶⁸ Henga Petulo nkukana wachidoni, “Nangu wala níkámaite wala kwelewa anelyo lyuwamba wako!” Anepo Petulo nkuhuma pawelu nkunaimila pannango wa kuinjilila, ung'uku nkukongovela. ⁶⁹ Ayula ntumishi mmahe nkumwona kavila, nkutandilika kuvahaulila avala vanu vanaimidile anepo kuchidoni, “Ayu munu àvele nkumbo umo na Yesu.” ⁷⁰ Henga Petulo nkukana kavila.

Lukoto kadiki, avala vanu vanaimidile anepo nkunnyaaulila Petulo kuchidoni, “Muhiu wako nni yumo munkumbo wavo, kwa kuva, ata na wako N'galilaya.” ⁷¹ Bahi Petulo nkutandilika kwapila wachidoni, “Ikáva nalambila, bahi ngulaniwe! Nangu níkámmaite munu aneyo umunnyaula.” ⁷² Upala ung'uku nkukongovela kavila. Bahi Petulo nkulihimukila alila lilove livanannyaaulidile na Yesu kuva, “Kabla ung'uku akànambikongovela myanda mivili, wako

ùmbekuva ungukanìlè myanda mitatu.” Petulo pahimukidile anelo nkutandilika kukuta.

15

Yesu àpelekejwa kwanga Pilato

(Matayo 27:1-2, 11-14, Luka 23:1-5, Yohana 18:28-38)

¹ Uhiku pauchele, makuhani vakulu nkuva uvaujana pamo na vasele va Vayahudi na vakúhunda Sheliya yanga Musa na vanu vammalele va Lukumbi Lukulu Iwa Vayahudi. Nkunnyunga Yesu, nkuntwala na kunkamuja kwanga Pilato. ² Pilato nkummuja Yesu kuchidoni, “Dachi, wako nni Nfalume wa Vayahudi?” Yesu nkuyang'ula, “Wako ùnihaula.”

³ Makuhani vakulu nkunsitaki Yesu masitaka lohe. ⁴ Pilato nkummuja kavila Yesu kuchidoni, “Dachi, nanga pauyang'ula? Lola masitaka ala lammalele lavakusitaki!” ⁵ Henga Yesu nanga panayang'wile lilove, Pilato nkukangana.

Yesu àhukumiwa kuhwa

(Matayo 27:15-26, Luka 23:13-25, Yohana 18:39-19:16)

⁶ Bahi kila Sikukuu ya Pasaka Pilato ávele na nnyambo wa kuvahungulila Vayahudi nfungwa yumo uvachinnembela. ⁷ Bahi pávele na munu yumo uvanchema Balaba, uvanantadile nnilungu pamo na avake ing'anya ya kuvawalala vanu pachivachonjela vanu kuutahuka utawala wa Chiloma. ⁸ Vanu vohe nkummwenela Pilato nkunnyuwa avatendele muchi chiuvele nnyambo wake. ⁹ Pilato nkuvauja kuchidoni, “Dachi, mùlumbela ninchimulile Nfalume wa Vayahudi?”

10 Avaujije uchocho kwa kuva, áimala kuva makuhani vakulu vánkamujije Yesu kwanga nang'e kwa wiu.

11 Henga makuhani vakulu nkuvachonjela vanu vannyuwe Pilato avahungulile Balaba.

12 Pilato nkuvauja kavila kuchidoni, “Nintende dachi ayuno munu umunnyaula kuva Nfalume wa Vayahudi?”

13 Vanu vammalele nkutaya lwasu kavila uvachidoni, “Mmambe munsalaba!”

14 Henga Pilato nkuvauja kuchidoni, “Ing'anya ntwani? Kwani átendile lilida lihakalenge?” Henga vanang'o nkuhalija chihi kutaya lwasu uvachidoni, “Mmambe munsalaba!”

15 Bahi kwa kuva Pilato álembedile atende muchi chilichilembela likuwa lya vanu, bahi nkunyunyungulila Balaba auke. Nkulaija Yesu asulubulwe, koka nkunhumya uchinga vammambe.

*Matiyala vântendela Yesu mang'wanyu
(Matayo 27:27-31, Yohana 19:2-3)*

16 Matiyala nkuntwala Yesu nkumpelekeja nnuwani lwa nkati lwa ing'ande yanga Pilato, nkulichema likuwa lyammalele lya matiyala.

17 Nkummwaja likoti lya langi ya chifalume, nkudinga lutavi lwa miva muchi kofiya ya chifalume nkummwaja mmuti.

18 Nkutandilika kunnombolela kwa mang'wanyu uvachidoni, “Utumbyangwe wako Nfalume wa Vayahudi!”

19 Nkumpanyapanya imbalu mmuti, nkunsunila mata, nkutindivala malundi muyo mwake, na kunnyunamila kwa mang'wanyu. 20 Pavamalidile kuntendela mang'wanyu, nkummula alila likoti lya langi ya chifalume, nkummwaja dinguvo

dyake mwene, nkumpelekeja pawelu imanga uchinga vakammambe.

Kuvambwa kwanga Yesu

(Matayo 27:32-44, Luka 23:26-43, Yohana 19:17-27)

²¹ Pávanavele nndila, nkukojana na munu yumo uvanchema Simoni, mwenedi wa imanga ya ku Kilene, atatawavo Isikanda na Lufo, wahaloka kumawelu. Matiyala nkunnamatija aunyakule nsalaba wanga Yesu. ²² Nkumpelekeja Yesu mpaka pachinu pavachema Goligota, mana lake, “Pachinu pa Libadang'a.” ²³ Nkumwing'a divayi divakundanyije na mahuta lachêmwa manemane, latumîka kupungusa ipwateki, henga nang'e nkuhita kukumbila. ²⁴ Nkummamba munsalaba, nkuyavana dinguwo dyake kwa kuyela indingi, uchinga kila munu apate dinguwo dyalembewa kutwala. ²⁵ Ívele malinga satatu ulyamba pavanammambile. ²⁶ Na malemba la lishitaka lyake válembile kuva, “NFALUME WA VAYAHUDI.” ²⁷ Vámmambile pamo na vakúpalaula vavili, yumo m'bali wake wa kunkono na yumo m'bali wa kunchinda. [²⁸ Anepo nkutimila Malemba Lanaswe lahaûla, “Ávalangiwiye pamo na vatênda lahakalenge.”]*

²⁹ Bahi vanu vachipîta anepo nkuva uvapukunya myuti yavo na kunchamba, uvachidoni, “Haa! Wako akee unahawile kuva ùmbebamola Ing'ande yanga Nnungu na kuidenga kavila mmaduva matatu! ³⁰ Hambi lipophe

* **15:28** Mmalemba lanji la kala, auno nsitali ukapali.

umwene nano kwa kulisulupuha munsalaba!”
³¹ Makuhani vakulu na vakúhunda Sheliya yanga Musa uchocho na vanang'o nkunnyeka uvahaulanila kuchidoni, “Ávapohije chihi vanu vanji, henga hambu akáhulula kulipoha mwene!”
³² Ati nang'e nni Kilsto, Nfalume wa Vaisilaeli! Hambu alisulupuhe mwene munsalaba uchinga tulole na kukulupila.” Na avala vakúpalaula vanavambwije pamo na nang'e navanang'o uchocho vántangedile malove lahakalenge.

Kuhila kwanga Yesu

(*Matayo 27:45-56, Luka 23:44-49, Yohana 19:28-30*)

³³ Kutandikila sasita ya muhi mpaka satisa, chilambo chammalele nkuva chihi lupi. ³⁴ Satisa Yesu nkunonoha lidi, wachidoni, “Eloyi, Eloyi, lama sabakitani?” Mana lake, “Nnungu wangu, Nnungu wangu, mwadachi ùninguleka?” ³⁵ Vanu vanji vanaimidile apala pavapilikene uchocho, nkuhaua kuchidoni, “Pilikana! Ànchema nabii Eliya.” ³⁶ Munu yumo nkutukuta, nkunachuvika siponji n'divayi dihahâma nkuipatika nnufito, nkunnyanyulila Yesu uchinga ahonde, wachidoni, “Leka, tulole ikàva Eliya àmbeida unansulupuha munsalaba!” ³⁷ Yesu nkunonoha lidi likulu, nkuhila.

³⁸ Bahi lipasiya linahungwije paching'ati, mu Ing'ande ya Nnungu nkudaluka vipande vivili kutandikila muha mpaka pahi. ³⁹ Nkulu yumo wa matiyala la Chiloma anaimidile muyo mwake pammwene Yesu namuna chahidile, nkuchidoni, “Muhiu ayu munu ávele Mwana wa Nnungu.”

⁴⁰ Pávele na amahe vachilôla kwa kulehu. Nnikuwa lya amahe anevo ápwawije Maliya wa imanga ya Magidala na Salome na Maliya ayuvao Yakobo n'joko na Yose. ⁴¹ Amahe anevo njo vachinnondola Yesu pánavele aneko ku Galilaya na kuntumikila. Pamo na anevo, pávele na amahe vanji vohe vanaidile ku Yelusalemu pamo na nang'e.

Kusikwa kwanga Yesu

(Matayo 27:57-61, Luka 23:50-56, Yohana 19:38-42)

⁴² Pachikamwele chinalyulo, nniduva lya kulipanganiha kabla likànambikamola Liduva lya Kuyewelega, ⁴³ nkwiya Yusufu munu wa ku Alimataya, ánavele n'jumbe wa Lukumbi Lukulu lwa Vayahudi, munu achieshimika namene. Nang'e mwene álolela kwida kwa Ufalume wa Nnungu. Bahi nkummwenela Pilato bila kuyopa, nkuyuwa akautwale mmili wanga Yesu. ⁴⁴ Henga Pilato nkukangana papilikene kuva Yesu ànipiyanya kuhila. Bahi nkunchema ayula nkulu wa matiyala, nkummuja, uchinga amale ikáva Yesu áhidile kanandi. ⁴⁵ Pilato papilikene kwanga ayula nkulu wa matiyala kuva áhidile kanandi, nkunnyaulila Yusufu akautwale mmili wanga Yesu. ⁴⁶ Anepo Yusufu nkusuma sanda, nkuusulupuha mmili munsalaba, nkuudingilija aila sanda, nkuusika munsati uvedwije nniyanga likulu namene, koka nkuhingilihija liyanga likulu pannango wa nsati. ⁴⁷ Maliya wa imanga ya ku Magidala na Maliya anyokwe Yose navanang'o

nkupona pachinu apala paulajijwe mmili wanga Yesu.

16

Kufufuka kwanga Yesu

(Matayo 28:1-8, Luka 24:1-12, Yohana 20:1-10)

¹ Palipitile Liduva lya Kuyewelela, Maliya wa imanga ya Magidala na Salome pamo na Maliya anyokwe Yakobo, nkusuma mahuta la kunung'ila uchinga vakaupake mmili wanga Yesu.* ² Liduva lya Jumapili, ulyamba na mambumbu, liduva pachilihimbuka, nkuhwena kunsati. ³ Nkuva uvaujana vene kwa vene uvachidoni, “Nnani ambetuusîja alila liyanga likulu namene pannango wa nsati?” ⁴ Henga pavalolite, nkulyona alila liyanga lihingiliwijiwè kunyenje nnango. ⁵ Pavainjidile munsati, nkumwona malaika achiloleka muchi kijana, akono awètè inguwo yanahe ing'anyîma namene, aikèlè m'bali wa kunkono, vanang'o nkukangana namene.

⁶ Ayula malaika nkuvahaulila kuchidoni, “Munayope. Nangu ñnimala kuva mùntaha Yesu wa ku Nasaleti avambwîje munsalaba. Nang'e ànifufuka, apano akapali. Lola pachinu pavanannajije. ⁷ Hweneng'ana mukavahaulile vakuhundwa vake pamo na Petulo kuva, àninnongolelanga kuhwena ku Galilaya. Aneko muchimumwone malinga chanannyaulidile.”

* **16:1** Maeleso layâmba Liduva lya Kuyewelela, lola Misamiati ya malove lakamajanga la Nnilailano lya Hambi lavèle kunyuma chitabu achino.

⁸ Vanang'o nkukangana na kuyopa, bahi nkuhuma amula munsati uvatukuta. Na wala nanga pavanannyaulidile munu chinu, kwa kuva, vániyopa namene.†

Yesu ànhumila Maliya wa imanga ya ku Magidala (Matayo 28:9-10, Yohana 20:11-18)

⁹ Yesu pafufwike ulyamba na mambumbu liduva lya Jumapili, nkutandilika ulilanguja kwa Maliya wa imanga ya Magidala, wanammusije anamindenga saba. ¹⁰ Maliya nkunavahaulila lammalele avala vakuhundwa vanavenkukuta na kulikutangila. ¹¹ Henga pavapilikene kuva Yesu mumi, na Maliya wa imanga ya ku Magidala ànimwona, vanang'o nanga pavanakulupidile.

Yesu àvahumila vakuhundwa vavili (Luka 24:13-35)

¹² Bada ya anelo, Yesu nkuvahumila vakuhundwa vake vavili vachihwêna ya kuchijiji, akuno waloleka chihi chinji. ¹³ Vakuhundwa anevo nkuhwena unavahaulila vakuhundwa vanji. Henga navanang'o nanga pavanakulupidile.

Kutumwa kwa vakuhundwa (Matayo 28:16-20, Luka 24:36-49, Yohana 20:19-23, Matendo 1:6-8)

¹⁴ Kuntululilo, Yesu nkuvahumila vakuhundwa kumi na moja pavanavele pamesa uvalya. Nkuvakalipila ing'anya nanga pavanakulupidile, na ing'anya ya itahuki yavo, kwa kuva, nanga pavanavakulupidile avala vammwêne Yesu bada ya kufufuka. ¹⁵ Nkuvahaulila kuchidoni,

† **16:8** Malemba matandi-matandi nsitali wa 9-20 ikapali.

“Hweneng'ana mmilambo vyammalele mukàvayanjajije vanu vammalele Malove Lambone. ¹⁶ Akúlupila na kubatiswa achiapohwe, akambekulupila àmbhekumiwa asabu. ¹⁷ Na vimaiho avino vya masaibu vimbepapatana na avala vakulupîla, kwa lina lyangu vàmbevausa anamindenga na vàmbetangola kwa luga dyahambi, divakanalihunda. ¹⁸ Ata kuvakamula mihongo na kukumbila chinu chohecho chivêle na sumu, vikambevavenga. Vàmbevavikila vagonjo makono, na vanang'o vachivalame.”

Kutwaliwa kwanga Yesu kuhwena muha kulihunde

(Luka 24:50-53, Matendo 1:9-11)

¹⁹ Bahi Nang'olo Yesu pamalidile kutangola navo malove anelo, Nnungu nkuntwala Yesu kuhwena muha kulihunde kwa Nnungu, nkuikala m'bali wa kunkono wa Nnungu. ²⁰ Vakuhundwa nkuuka nkunayanjaja Malove Lambone kila pachinu. Nang'olo nkukola madengo pamo navanang'o, na kumaiha uhiu wa malove lake kwa vimaiho vya masaibu víchipapatànà na malove lavo.

**LILAILANO LYAHAMBI LYA NNUNGU KWA
VANU VAMMALELE**
**Portions of the Holy Bible in the Makonde language of
Mozambique and Tanzania**
**Porções da Bíblia Sagrada no idioma Makonde de
Moçambique**

copyright © 2008 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Makonde

Translation by: Wycliffe Bible Translators

Contributor: Pioneer Bible Translators

Copyright Information

© 2013, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Makonde

© 2013, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.
Pictures included with Scriptures and other documents on this site are
licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses,
please contact the respective copyright owners.

2019-12-29

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files
dated 29 Jan 2022

e50d2b9d-5016-5132-9a8e-701dc953e2af